

OPERATIE GLADIO

OPERATIE GLADIO

Zat een
geheim
netwerk
achter
een mislukte
staatsgreep
en de Bende
van Nijvel?

PAUL
PONSAERS

BORGERHOFF
& LAMBERIGTS

INLEIDING	8
1. EEN AANGEKONDIGDE STAATSGREEP	16
1.1. Anticommunistische en pro-koloniale clubs	17
1.2. De oorsprong van de NEM-Clubs	36
1.3. Wat zijn achterblijvende legers?	56
2. DE BELGISCHE ORIGINE	70
2.1. De situatie tijdens het interbellum	71
2.2. De regering in ballingschap en een slappe koning	82
3. DE INTERNATIONALE UITBOUW	98
3.1. Het ontstaan van de Western Union	99
3.2. De oprichting van de NAVO	105
3.3. Frankrijk als spelbreker	111
4. DE 'STRATEGIE VAN DE SPANNING'	119
4.1. De West-Duitse 'ORG' van Reinhard Gehlen	120
4.2. De Italiaanse 'Gladio'	127
4.3. De Portugese Aginter Press	152
4.4. Het Spanje van Franco als asiel voor extremisten	171

5. MISLEIDING IN HET BENDE-DOSSIER	180
5.1. De eerste golf Bende-feiten (1982-1983)	181
5.2. De creatie van twee onderzoekspistes	204
5.3. De tweede golf Bende-feiten (1985)	211
5.4. Interferentie met lopende onderzoeken	220
5.5. Het portret van een killer	234
5.6. Besluit: Gladio en de Bende van Nijvel	239
 6. ONTHULLING EN VERBAZING IN BELGIË	 241
6.1. De receptie van Gladio in Italië	242
6.2. Een uiterst discrete parlementaire onderzoekscommissie	257
6.3. Een formele lege doos	263
 7. DE PARALLELE WERELD VAN HET PIO	 276
7.1. Het ontstaan van het Public Information Office	277
7.2. De teloorgang van het PIO volgens Bougerol	293
7.3. De exfiltratie van een anticommunistisch terrorist	306
7.4. Was het PIO een Stay Behind-structuur?	311
 8. DE FORMATIE VAN WESTLAND NEW POST	 315
8.1. Het mysterieuze voortraject van Latinus	316
8.2. De CEPIC-nota lekt uit	325
8.3. De brand bij POUR	332
8.4. De Staatsveiligheid blijft jagen op De Bonvoisin	337
8.5. Het einde van WNP	344
8.6. De rehabilitatiepoging van de baron	349

BESLUIT	366
Van complottheorieën, halve en hele waarheden	367
Verbanden met de Bende van Nijvel, de WNP en het PIO?	369
Collusie of strijd tussen extreemrechts en de staat	372
Veel minder doortastend dan de Italiaanse respons	375
 DANKWOORD	 378
 ALFABETISCHE LIJST VAN AFKORTINGEN	 380
 LIJST VAN GECONSULTEERDE BRONNEN	 388

INLEIDING

De Belgische ‘Loden Jaren’ blijven onvermijdelijk vragen oproepen. Een ware vloedgolf van schokkende gebeurtenissen overspoelde het land in amper enkele jaren – dit was onmogelijk het werk van het toeval. De meest markante gebeurtenissen uit deze reeks staan ongetwijfeld op het conto van de Bende van Nijvel in 1982-1983 en 1985, met 28 dodelijke slachtoffers. Niemand kon de daders – die zwaar wapentuig en paramilitaire tactieken gebruikten – ooit identificeren of berechten.

Eerder stelde ik al – in *Loden jaren. De Bende van Nijvel gekaderd*¹ – dat de Bende van Nijvel eigenlijk alleen bestaat dankzij de sporen die de bendeleden zélf achterlieten. Die sporen kwamen in 1986 boven water. De Dendermondse onderzoeksrechter Freddy Troch en eerste substituut Willy Acke van de Delta-cel zetten een nieuwe zoekactie op in het kanaal Brussel-Charleroi, bij Ronquières en Fauquez. Een jaar eerder leverde een identieke duikactie van het Nijvelse parket op die locatie nog helemaal niets op.

De Delta-groep vond ditmaal het materieel bewijs dat toeliet de verschillende feiten van de Bende van Nijvel aan elkaar te rijgen als ‘parels aan één snoer’. Criminelen vermijden zulke sporen doorgaans zorgvuldig. De Bende leek hiermee juist bewust te willen tonen dat het ging om een geplande, seriële campagne – een provocerende signatuur aan het adres van de speurders. Wie is er toch in geslaagd om al dat bewijsmateriaal in die beruchte zakken te proppen? Vervolgens keek een machteloze justitie aan tegen een erfenis die ze onmogelijk tot een coherent geheel kon puzzelen.

De Bende van Nijvel heeft willen doen uitschijnen dat het gaat om één dadergroep en één opzet, terwijl de feiten dit tegenspreken. Heeft de Bende doelbewust verschillende sporen samengebracht om een verband te suggereren, terwijl we te maken hebben met verschillende dadergroepen met diverse doelen en intenties? Laten we eens kijken naar enkele aanwijzingen in deze richting.

De modi operandi tijdens de eerste misdaadgolf (1982-1983) en die uit de tweede golf (1985) zijn totaal anders. Maar ook de feiten onderling verschillen duidelijk. Verder varieert het aantal daders en het aantal slachtoffers opvallend. Sommige feiten kenmerken zich door een zodanige koelbloedigheid, dat ze haast aan een militair getraind optreden doen denken. Zo is er het vuurgevecht na de overval op wapenhandel Dekaise in Waver (1982); of het kruisvuur aan de *'Diable Amoureux'* na de driedubbele roofmoord aan de Colruyt van Nijvel (1983); of de aftocht na de fatale overval op de Delhaize van Aalst (1985).

Andere feiten tonen dan weer een opvallend amateurisme, zoals de schranspartij na de moord in restaurant *Auberge du Chevalier* op José Vanden Eynde (1982).

Maar de feiten variëren vooral naargelang het type overval. Soms gaat het om nachtelijke diefstallen van voedingswaren, zoals bij kruide-nier Piot in Maubeuge (1982) of bij de Nijvelse Colruyt (1983). Dan weer betreft het een juwelenroof, zoals bijvoorbeeld op het echtpaar Szymusik-Slomka (1983).

Bij andere gelegenheden lijkt het eerder te gaan om het fysiek liquideren of executeren van specifieke personen – denk maar aan José Vanden Eynde in Beersel (1982), Constantin Angelou in Bergen (1983) of Jacques Van Camp in Ohain (1983).

Meermaals is het stelen van wapen- en beveiligingstuig het doel, zoals bij wapenwinkel Bayard in Dinant (1982), de hold-up bij Dekaise in Waver (1982) en die bij Wittock-Van Landeghem te Temse (1983).

Daarenboven zijn er de overvallen op grootwarenhuizen: de Delhaizes van Genval (1983), van Ukkel (1983), van Beersel (1983), van Eigenbrakel en Overijse (1985), en van Aalst (1985); maar ook op de Colruyt van Halle (1983).

De omvang van de buit varieert van verwaarloosbaar tot aanzienlijk, maar staat nooit in verhouding tot het buitensporig dodelijk geweld. Soms beschikken de daders over voorkennis omtrent gespecialiseerde doelwitten, zoals bij de overval op wapenhandel Dekaise in Waver of de nachtelijke overval op zeilmakerij Wittock-Van Landeghem in Temse, dan weer is dat op geen enkele wijze af te leiden uit de feiten.

Dit doet, samen met andere elementen, het vermoeden rijzen dat het niet om één bende gaat met één intentie, maar om verschillende groepen, met verschillende objectieven. De Bende van Nijvel vestigde weliswaar haar reputatie doorheen een reeks van bloedige warenhuis-overvallen, maar pleegde de facto heel verschillende feiten – zoveel is duidelijk. Mijn hypothese? Er zijn meerdere 'Bendes van Nijvel' aan het werk geweest.

Maar hoe valt dan te verklaren dat verschillende dadergroepen talrijke feiten plegen met één gemeenschappelijke, verbonden logistieke infrastructuur? Een dergelijke constructie is enkel realiseerbaar als er boven het uitvoeringsniveau een logistiek centrum bestaat dat toegang heeft tot middelen, zoals wapens en wagens, en de aanwending ervan aanstuurt. Via dat centrale niveau krijgen de uitvoerders deze tools ter beschikking. Binnen deze hypothese verhullen de verbonden sporen de diversiteit van de dadergroepen. Dit veronderstelt sowieso een bepaald soort organisatie. Betekent dit dat er geen eenheid van opzet was bij de diverse dadergroepen zelf? Dat het organisatieniveau hen wellicht rekruteerde in het criminele milieu? Was men enkel vanuit het centrale niveau uit op het creëren van een angstsfeer?

Indien er zo'n organisatiestructuur zou hebben bestaan, dan luidt de ultieme vraag: waarom? Waarom werd een dergelijke structuur opgezet? Het gebruik van buitensporig blind geweld lijkt het ordewoord dat het organisatieniveau zelf aan de uitvoerders meegaf, en zelfs in toenemende mate naarmate de tijd vorderde en ze meer feiten pleegden. Het ultieme doel van dergelijk geweld is, zoals bij terrorisme, het creëren van een angstsfeer bij de bevolking. Hiermee neem ik de

vraag omtrent de zogenaamde ‘Strategie van de Spanning’ ernstig, zonder te vervallen in complotdenken. Wilde de Bende van Nijvel een intimiderend en terroriserend klimaat scheppen? Beoogde het de publieke opinie te controleren en te manipuleren door gebruik te maken van angst, propaganda, desinformatie, psychologische oorlogvoering, provocaties en terroristische acties? Het ultieme doel, namelijk een regimewijziging in België realiseren, zou daarmee gediend zijn. Moest de bevolking beseffen dat het communisme niet deugt en de staat meer orde en gezag nodig heeft?

De mensen achter een ‘Strategie van de Spanning’ beschouwen zichzelf overigens niet als vijanden van de staat, maar eerder als medestanders van die krachten in de schoot van het staatsapparaat die een dictatoriaal regime voorstaan. Zij beogen de staat niet af te schaffen, integendeel: zij willen een autoritaire staat vestigen. Zij beschouwen zichzelf eerder als verzetslui tegen ‘het Rode Gevaar’, als medestanders aan de zijde van de staat, dan als vijanden ervan. Ze zien zichzelf niet als terroristen. Een dergelijke opvatting is sterk politiek gedreven en tast in wezen het democratisch functioneren van de samenleving aan.

Voorstanders van de ‘Strategie van de Spanning’-hypothese verwijzen in dit verband graag naar een document van 18 maart 1970 van de Amerikaanse generaal William Westmoreland, stafchef van het Amerikaanse leger, ook bekend als *Field Manual 30-31B*. Het document beschrijft hoe de Amerikaanse inlichtingendiensten indertijd moesten optreden in bevriende NAVO-landen wanneer de lokale regering ‘niet daadkrachtig genoeg’ inging tegen communistische of linkse dreigingen. Het document adviseert in dat geval het gebruik van *false flag*-operaties. Dit zijn acties die worden uitgevoerd om de eigenlijke verantwoordelijken buiten beeld te houden en de schuld op een andere partij te schuiven. Het moedigt agenten aan om te infiltreren in communistische groeperingen en gewelddadige acties uit te lokken die ultiem kunnen worden toegeschreven aan extreemlinkse groepen. Met als gevolg: het vergroten van de roep om een ‘sterke staat’ en ‘autoritaire maatregelen’.

Het gaat om een omstreden document aangezien de Amerikaanse autoriteiten de nota altijd als een Sovjetvervalsing hebben afgedaan, een KGB-desinformatie, bedoeld om de verhoudingen binnen de NAVO te verzuren. Niettemin speelt het document een centrale rol in theorieën over de ‘Strategie van de Spanning’ in Europa, niet in het minst omdat William Colby, voormalig directeur van de CIA, gelijkaardige technieken ter sprake bracht in zijn memoires². In België onderzocht de parlementaire onderzoekscommissie Gladio de nota, maar vond geen definitief bewijs voor een verband tussen Gladio en terroristische acties zoals die van de Bende van Nijvel.

In dezelfde periode (1984-1985) dat de overvallen van de Bende van Nijvel een kookpunt bereikten, pleegden de extreemlinkse *Cellules Communistes Combattantes* (CCC) een indrukwekkende reeks van bomaanslagen op symbolische doelwitten zoals wapenbedrijven, NAVO-leveranciers of -installaties, banken en politieke partijen. De CCC pasten zozeer bij de maatschappelijke en politieke destabilisering uit de Loden Jaren dat al snel de theorie opdook dat ook deze terreurgroep deel uitmaakte van dezelfde ‘Strategie van de Spanning’ en dat (buitenlandse) veiligheidsdiensten hen manipuleerden. In het boek *Bloedrood*³ kwam ik tot de nuchtere conclusie dat de CCC bestond uit een groep van rabiate communisten die zich niet inschreven in een dergelijk scenario.

In grote mate concentreerde het vraagstuk zich rond de zogenaamde *Oesling 84*-oefening in 1984. Amerikaanse *Special Forces* werden getraind en gedropt in de omgeving van Vielsalm en participeerden in gezamenlijke oefeningen met Belgische en Luxemburgse para’s. De Belgische parlementaire onderzoekscommissie Gladio⁴, onderzocht of het ging om een zogenaamde *Stay Behind*-oefening. De vraag drong zich op of deze *Special Forces* al dan niet betrokken waren bij een wapendiefstal in de nacht van 13 mei 1984 uit de kazerne Sergeant Ratz van de Ardeense Jagers in het Belgische Vielsalm. Deze diefstal viel zowel geografisch als in de tijd immers samen met *Oesling 84*. De vraag was betekenisvol, aangezien later een deel van de gestolen

wapens werd teruggevonden bij de *Cellules Communistes Combattantes* (CCC). Sommigen suggereerden dat de Amerikanen de wapens stalen. Daarna speelden zij de wapens in handen van extreemlinks tijdens een onverbloemde *false flag*-operatie, met als doel de linkse terreurgroep en ‘de communisten’ te discrediteren.

De vraag won aan pertinentie toen in de loop van de maand oktober 1985 – ruim vijftien maanden na de wapenroof in Vielsalm – gewezen para Lucien Dislaire een aantal onthullingen deed aan de Belgische journalist René Haquin. Dislaire beweerde dat hij optrad als verbindingsofficier, net als een tiental andere burgers (ex-militairen) uit de provincie, in het kader van *Oesling 84*. Op 12 mei 1984, rond 19 uur, vervoerde hij naar eigen zeggen para's uit Flawinne en Engelssprekende mannen van de *Special Forces* in de omgeving van de kazerne van Vielsalm. In het scenario van de oefening moesten zogenaamde verzets- of terreurgroepen sabotage- en guerrilla-acties uitvoeren. Zij moesten zich zogezegd richten op vijandelijke militaire doelwit-ten. Dit waren vooral rijkswachtposten en kazernes in de provincie Luxemburg. De organisatie plande onder meer een gesimuleerde overval op de kazerne van Vielsalm. De volgende dag blies de leiding de hele operatie echter abrupt af.

Het mysterie bleef vele jaren voortwoekeren. Tot in 2018 Jean-Marc Rouillan, een van de leiders van de extreemlinkse Franse terreurgroep *Action Directe* (AD), in zijn memoires beschrijft hoe Action Directe- en CCC-militanten de wapendiefstal in Vielsalm pleegden⁵. Deze revelatie veegde het *false flag*-scenario van de baan.

Oesling 84 werd ook in verband gebracht met de Bommeleeër-affaire (of Bommenleggers-affaire) die speelde in het Groothertogdom Luxemburg (GHL). De Bommeleeër terroriseerden het GHL tussen 1984 en 1986 met achttien bomaanslagen. De daders richtten zich met een strakke militaire precisie op de vitale infrastructuur van het land, evenwel zonder dat er slachtoffers vielen. De Bommeleeër beschikten over een diepgaande kennis van militaire tactieken, professionele

ontstekingsmechanismen en de zwakke plekken in de Luxemburgse infrastructuur. Dit voedt tot op de dag van vandaag de theorie dat insiders binnen de veiligheidsdiensten de feiten pleegden. De gerechtelijke afhandeling van deze affaire bevindt zich in een fase waarin niet de daders van de bomaanslagen zelf, maar voormalige topfunctionarissen van de politie en gendarmerie terechtstaan wegens sabotage van het onderzoek en meeneed tijdens de eerdere procesgang. Justitie behandelde het dossier tijdens het zogeheten ‘Bommeleeër bis’-proces, dat liep van 17 november tot 11 december 2025. Het openbaar ministerie vervolgde hen voor meeneed, obstructie en het bewust achterhouden of manipuleren van bewijsmateriaal tijdens het oorspronkelijke proces in 2013-2014. Het recente proces bracht de Luxemburgse justitie niet dichterbij de eigenlijke bommenleggers. De ware identiteit van de terroristen blijft een mysterie. Ik ga dan ook in dit boek niet verder in op deze kwestie.

Rest de vraag: speelde de ‘Strategie van de Spanning’ gedurende de Loden Jaren ook in België een rol? En zo ja, in welke mate? In dit boek gaan we op zoek naar een antwoord op deze vragen.

1. EEN AANGEKONDIGDE STAATSGREEP

1.1. ANTICOMMUNISTISCHE EN PRO-KOLONIALE CLUBS

HERHAALDELIJKE PERSLEKKEN

Het fascisme beschouwt de parlementaire democratie als een zwak, verdeeld en traag systeem dat de eenheid van de natie ondermijnt. Als logisch gevolg keert deze ideologie zich fel tegen democratische verkiezingen. Hoe de gewenste dictator, die alle beslissingen snel en van bovenaf zal nemen, dan wél aan de macht moet komen, blijft vaag.

In de praktijk blijkt dat zijn dictatoriale macht bijna altijd voortkomt uit een geslaagde staatsgreep. Om zo'n *coup* te laten slagen, probeert een dictator zijn aanhang binnen de gewapende macht – vooral bij de politie en het leger – te vergroten. Daarom brengt het fascisme automatisch een felle strijd met zich mee tussen rivaliserende groepen die de staatsmacht willen veroveren.

België bevindt zich in 1973 midden in een internationale oliecrisis, die zorgt voor economische instabiliteit en stakingen. In de geest van de Koude Oorlog groeit binnen bepaalde kringen van het leger en de rijkswacht de overtuiging dat de Belgische staat te zwak is om weerstand te bieden aan het communisme. Sommigen vrezen dat linkse krachten de macht zullen grijpen.

Op 14 augustus 1973 publiceert *Gazet van Antwerpen* een artikel met als ronkende titel: *'Is een staatsgreep in België mogelijk?'*⁶ In dit stuk kondigt de krant een rechtse *coup* in ons land bijna openlijk aan. De redactie schrijft over de zogenaamde *'Opération Bleue'* en verwijst naar *'hoofdzakelijk Franstalige officieren die voor de voedingsbodem van hun actie vooral de algemene ontevredenheid nemen die in het hele land merkbaar is en die wordt veroorzaakt door de huidige zwakheid van ons parlementair-democratisch regime, waarbij het parlement, gekozen door het volk, door regering en partijbesturen, steeds meer naar de achtergrond wordt geduwd.'*

De krant vervolgt: *‘Naar wij in elk geval vernamen wordt dit complot door de staatsveiligheid helemaal niet in het belachelijke getrokken. Integendeel wordt intensief gespeurd naar de authenticiteit van de samenzwering en naar de identiteit van de putschisten. Rapporten van de Veiligheid van de Staat zouden melding maken van voorbereidende activiteiten, die momenteel, in het vooruitzicht van een staatsgreep, in de grootste geheimhouding worden geleid door officieren van het Belgisch leger en door rechtse extremisten.’*

Je zou verwachten dat het verhaal wordt afgedaan als klinkklare onzin. Niets is minder waar. Nog diezelfde dag verstuurt de generale staf van de rijkswacht een dringend telexbericht naar alle eenheden in het land: *‘Info staatsgreep in België cfr. artikel Gazet van Antwerpen (...) Dit dagblad maakt melding van info betreffende putsch-plannen in België door Franstalige officieren die in verbinding zouden staan met uiterst rechtse kringen. Het vermeldt het ontstaan van een nieuwe Waalse groepering, die iedere uiterst linkse beweging bekampt’*. De staf besluit het bericht met: *‘Bede alle nuttige info hieromtrent op vertrouwelijke wijze op te zoeken en over te maken.’*

Een dag na het artikel in *Gazet van Antwerpen* bevestigt het tijdschrift *Spécial* het bericht dat *‘(...) een uiterst rechtse beweging een staatsgreep in België beraamt en reeds het nieuwe regime organiseert. Strategische plannen zijn uitgewerkt om een militaire putsch te doen slagen en in de eerste plaats de knooppunten van Brussel te veroveren. Deze berichten worden door de overheid al enige tijd zo ernstig genomen dat de Veiligheid van de Staat met dringende controle- en onderzoeksopdrachten werd belast’*. Het tijdschrift heeft het verder over *‘eerste discrete contacten van ultra’s met bepaalde parlementsleden om te weten te komen hoe die tegen een gewelddadige machtsovername aankijken’*.

Spécial doet er nog een schepje bovenop: *‘Er is geen enkel verschil met wat op 21 april 1967 in Griekenland is gebeurd.’*⁷ Dat jaar zette de Griekse regering een zgn. Stay Behind-structuur op die de communistische guerrilla moest bestrijden. In de vroege ochtend van

21 april 1967 pleegde een groep kolonels een staatsgreep, waarna de nieuwe structuur de controle overnam van het ministerie van Defensie. Hiermee vestigden zij het beruchte en gevreesde ‘kolonelsregime’ in Griekenland.

Historici en analisten interpreteerden de artikelen in *Gazet van Antwerpen* en *Spécial* later als een duidelijke waarschuwing aan het adres van de mogelijke putschisten. Het bleek namelijk dat de samenzweerders al verschillende prominente figuren in zowel het noorden als het zuiden van het land hadden benaderd om een overgangsregering te vormen. De meesten weigerden echter en wilden de uitvoering van een staatsgreep voorkomen.

Zo benaderden de initiatiefnemers de Vlaamse auteur Hubert Lampo met de vraag of hij minister van Cultuur wilde worden in een nieuw, autoritair regime. Lampo weigerde resoluut. Hij waarschuwde meteen bevriende topministers, zoals de christendemocraat Leo Tindemans (toenmalig minister van Begroting), de liberaal Willy De Clercq (destijds minister van Financiën) en de sociaaldemocraat Willy Calewaert (toenmalig minister van Openbaar Ambt). Deze ministers informeerden vervolgens de media (*Gazet van Antwerpen* en *Spécial*), waardoor de geplande putsch als een plumpudding in elkaar zakte.⁸

Journalist Hugo Gijsels noemt in zijn boek *De Bende & Co* een aantal concrete namen van complotteurs. Hij wijst specifiek naar Jean Militis, een invloedrijke para-kolonel en later parlements lid voor de Franstalige liberale partij PRL, en José Desmarets, de latere minister van Defensie voor de PSC⁹. Hoewel de auteur hem niet direct aanwijst als actieve complotteur, komt ook Paul Vanden Boeynants ter sprake, de toenmalige christendemocratische minister van Landsverdediging.

Nog geen tien dagen na de publicatie in *Gazet van Antwerpen*, op 23 augustus 1973, bezorgt het hoofd van de Bijzondere Opsporingsbrigade (BOB) in Luik een nota aan zijn districtscommandant. Dit is een rechtstreekse reactie op het telexbericht van de

generale staf van 14 augustus. De BOB'er schrijft: 'Men doelt duidelijk op Le Nouvel Europe Magazine Clubs (NEM-Clubs), maar de journalist heeft de bewegingen door elkaar gehaald en onjuiste gegevens opgestapeld.'¹⁰ De auteur benadrukt dat de NEM-Clubs 'verklaren anticommunistisch te zijn en beweren alle activiteiten die schadelijk zijn voor de goede werking van een land (verspilling en vriendjespolitiek bijvoorbeeld) aan de kaak te stellen'.

Op 10 september 1973 duikt er binnen de rijkswacht een nieuwe nota op van de districtscommandant van Brussel. Adjudant Roger Tratsaert, het toenmalige hoofd van de informatiesectie van dat rijkswachtdistrict, is de auteur van de nota: 'Tengevolge het telexbericht waarnaar onder referte verwezen wordt en de informatie die verschenen is in de GvA en Spécial met betrekking tot een mogelijke staatsgreep in België, heeft de BOB onderzoek verricht in de politieke kringen van de hoofdstad, met name in extreemrechtse kringen.' Deze nota bevat concrete namen: 'Van de enkele extreemrechtse organisaties in het land is de NEM-Club de belangrijkste. Ze lijkt in elk geval de best gefinancierde en best gestructureerde te zijn. De Brusselse NEM-Club is zeer actief via het uitgeven van het maandblad Le Nouvel Europe Magazine en van talrijke vlugschriften en affiches (...) De hoofdredacteur van dat maandblad is Emile Lecerf, Belgisch journalist (...). Hij heeft talrijke contacten in extreemrechtse kringen. Hij is lid geweest van de verenigingen Mouvement d'Action Civique (MAC) en Jeune Europe (JE) die op dit ogenblik allebei ontbonden zijn, maar waarvan de meeste leden lid zijn geweest van de NEM-Clubs. Lecerf is momenteel degene die, in het openbaar, doorgaat voor de geestelijke leider van de NEM-Clubs.' Met als uitsmijter: 'De NEM-Clubs worden gefinancierd en geleid door een aantal hooggeplaatste personen, onder andere de heer Paul Vanden Boeynants, minister van Landsverdediging (...) en Jonkheer Benoît de Bonvoisin (...).'

DE ORGANISATION DE L'ARMÉE SECRÈTE (OAS)

Om de verwijzing naar de *Mouvement d'Action Civique* (MAC) en *Jeune Europe* (JE) goed te begrijpen, moeten we ons verplaatsen naar het Afrikaanse continent van de jaren vijftig. Vanaf het begin van dat decennium steekt de dekolonisatiebeweging daar de kop op. Er ontstaan talrijke onafhankelijkheidsbewegingen, die niet zelden steun krijgen vanuit communistische of socialistische hoek.

Ahmed Ben Bella sticht in 1954 het Algerijnse *Front de la Libération Nationale* (FLN), dat een onafhankelijkheidsoorlog voert tegen de Franse overheersing. Vanaf 1956 steunen buurlanden Tunesië en Marokko de FLN. Frankrijk breidt zijn troepenmacht – waaronder het Vreemdelingenlegioen – uit tot maar liefst 500.000 militairen en brengt grote delen van het land onder controle. Het lukt Frankrijk echter niet het FLN geheel uit te schakelen. De opstand ontardt in een spiraal van terreur en repressie, waarbij beide kanten geen enkel middel schuwen. Het Franse leger martelt de Algerijnse gevangenen op grote schaal. In 1956 wordt Ben Bella aangehouden. De Franse Algerijnen, de zogeheten *pieds noirs*, helpen Charles de Gaulle vervolgen aan de macht bij de presidentsverkiezingen van 1958. De Gaulle constateert na zijn aantreden echter dat de situatie hopeloos is en start onderhandelingen met de rebellen.

Op 16 maart 1961 verschijnt in Algiers voor het eerst het Keltisch Kruis op de muren, vergezeld van de leuze '*L'Algérie est française et le restera*'. Ook de *Organisation de l'Armée Secrète* (OAS) adopteert dit symbool al snel als embleem. In april 1961 ondernemen dissidente Franse generaals, die gevechtservaring hebben opgedaan in Indochina en Algerije, een *coup*. Hun poging mislukt. Enkelen van hen richten vervolgens samen met de kolonisten de OAS op, die zich tegen de Algerijnse onafhankelijkheid keert. De OAS groeit uit tot de grootste en meest gewelddadige rechts-extremistische terreurorganisatie uit de naoorlogse Europese geschiedenis. Tussen 1961 en 1963 pleegt de organisatie honderden aanslagen in zowel Frankrijk als Algerije,

waaronder drie mislukte moordpogingen op De Gaulle zelf. De terreur eist tussen de 3.000 en 12.500 levens. De OAS bestaat voornamelijk uit Franse militairen. De Franse autoriteiten arresteren en veroordelen uiteindelijk 3.600 leden; drie van hen eindigen voor het vuurpeloton.

De spanningen bereiken ook het Franse vasteland. Op 17 oktober 1961 organiseert het FLN een vreedzame demonstratie in Parijs tegen de avondklok. Ongeveer 30.000 Algerijnen nemen deel aan het protest. De Franse politie schiet met scherp op de menigte, wat leidt tot het 'Bloedbad van Parijs'. Agenten slaan massaal in op de demonstranten en gooien hen, al dan niet levend, in de Seine. Die avond vallen er door het politieoptreden tussen de 40 en 200 dodelijke slachtoffers. De politie pakt bovendien 14.000 mensen op.

Na lange onderhandelingen ondertekent De Gaulle op 18 maart 1962 de Verdragen van Évian, waarmee Algerije zijn zelfbeschikkingsrecht verkrijgt. De Franse kolonisten verlaten daarop massaal het land. Op 1 juli 1962 kiest maar liefst 99% van de Algerijnse bevolking voor onafhankelijkheid, waarna Frankrijk Algerije op 3 juli 1962 officieel erkent. De Gaulle verleent amnestie aan het gehele Franse leger voor alle martelingen en misdaden die zij tijdens de Frans-Algerijnse oorlog begaan hebben.

Na de onafhankelijkheidsoorlog in 1962 keert Ben Bella terug naar Algerije. Hij wordt er verkozen tot president. Hij belichaamt op dat ogenblik de herwonnen onafhankelijkheid na de Franse kolonisatie. Tijdens de daaropvolgende machtsstrijd loodst Ben Bella het FLN in socialistisch vaarwater. In 1965 zet Houari Boumédiène hem echter af via een militaire staatsgreep. Ben Bella leeft vervolgens tot 1981 onder huisarrest. Pas daarna mag hij naar Lausanne in Zwitserland vertrekken, om er in ballingschap te leven. Hij richt er in 1982 de gematigd islamitische en nationalistische partij *Mouvement pour la Démocratie en Algérie* (MDA) op.

Precies in deze periode bouwt de Belgische rijkswachter Christian Amory riskante contacten op met deze MDA. Amory werkt hiervoor nauw samen met de Franse geheime dienst, de *Renseignements Généraux*, en probeert de MDA te infiltreren. Mohamed Asmaoui, een Algerijner die in Bergen woont en uitstekende ingangen heeft binnen de MDA, treedt hierbij op als informant van Amory. Jaren later zal de naam van Christian Amory opduiken in het beruchte dossier van de Bende van Nijvel.

DE ONAFHANKELIJKHEID VAN CONGO EN DE KATANGESE SECESSIE

Naast Algerije speelt Congo een rol van betekenis. Sinds 1908 is dit Afrikaanse land een Belgische kolonie. Voordien, van 1885 tot 1908, regeerde koning Leopold II over de onafhankelijke Congo-Vrijstaat als zijn absolute privébezit. Het beleid van Leopold II mondde uit in een schrikbewind, gekenmerkt door brute dwangarbeid en meedogenloze repressie. De Belgische staat nam omwille van de internationale druk over zijn beleid het bestuur over. De zogeheten *Force Publique* – een lokaal gerekruteerd leger onder strikt Belgisch commando – handhaafde sindsdien de orde in de kolonie.

De explosieve economische ontwikkeling van de jaren twintig maakt van Belgisch-Congo een van de grootste koperertsproducenten ter wereld. In 1926 exporteert de *Union Minière du Haut Katanga* (UMHK) meer dan 80.000 ton kopererts, waarvan een belangrijk deel in België verwerkt wordt.

In oktober 1958 richt Patrice Lumumba het *Mouvement National Congolais* (MNC) op, een politieke beweging die zich boven de verschillende stammen stelt. Het MNC wint de verkiezingen en de Congolezen dringen steeds feller aan op onafhankelijkheid. Het Westen wantrouwt Lumumba echter en verdenkt hem van communistische sympathieën. De Belgische regering stemt uiteindelijk

schoorvoetend in met de dekolonisatie, maar stelt als harde voorwaarde dat de economische macht in Belgische handen blijft. Tegelijkertijd verzet de pro-koloniale, anticomunistische lobby in België zich heftig tegen de onafhankelijkheid.

Vlak voor de officiële onafhankelijkheid verplaatst de UMHK haar zetel en haar miljardenkapitaal van Brussel naar Elisabethstad, de hoofdstad van de provincie Haut-Katanga. Hiermee voorkomt de multinational dat de nieuwe Congolese regering beslag legt op haar bezittingen. Deze actie vormt het startpunt van de 'Katangese Secessie'. De Katangese provinciegouverneur Moïse Tshombe roept de onafhankelijkheid van Katanga uit, ten opzichte van de rest van Congo. Een groot deel van de Belgen die nog in Congo leven ontvluchten daarop in allerijl het land. De UMHK steunt deze afscheiding openlijk. In plaats van belastingen te betalen aan de centrale regering in Leopoldstad (Kinshasa), betaalt de UMHK miljoenen aan het rebel lerende regime van Tshombe. Met dit geld financiert de provincie Katanga een eigen leger en huurt ze Europese huurlingen in om de regio te verdedigen. Door de steun van de UMHK houdt de Katangese secessie tot 1963 stand, wat leidt tot een bloedige burgeroorlog en de inzet van VN-troepen.

Op 30 juni 1960 bezegelt een ceremonie in Leopoldstad de Congolese onafhankelijkheid. Dit historisch moment verloopt echter niet zonder incidenten. Koning Boudewijn prijst in zijn toespraak het genie van Leopold II en roemt de vruchten van het koloniaal bestuur. Patrice Lumumba dient de koning vlammend van repliek en stelt het Belgische wanbeleid fors aan de kaak.¹¹ Nauwelijks vier dagen na de onafhankelijkheid leidt een muiterij van militairen tot de massale uittocht van Belgen uit Congo. De Belgische regering stuurt daarop militairen naar de ex-kolonie om er de Europese inwoners te beschermen. Deze interventie vormt het startsein voor verspreide onlusten in heel Congo. Op 10 juli 1960 zet België een grootschalige militaire operatie op poten met 10.000 militairen. Deze Belgische legereenheden spelen een vitale rol bij het ontwapenen van Congolese soldaten die trouw bleven aan

Lumumba. Niet veel later arresteert de militaire leider Mobutu Sese Seko de afgezette premier Lumumba en levert hem uit aan zijn aarts-vijanden in Katanga.

HET COMITÉ D'ACTION ET DE DÉFENSE DES BELGES EN AFRIQUE (CADBA)

De gebeurtenissen in Congo leiden in België tot de oprichting van enkele rechts-radical groeperingen, die zich afkeren van het parlementarisme en pleiten voor een autoritair gezag. Op 6 juli 1960 wordt het *Comité d'Action et de Défense des Belges en Afrique* (CADBA) opgericht in het café Tanganyika in Etterbeek. CADBA probeert de in hun ogen communistische regering-Lumumba actief te ondermijnen. Bovendien streeft het comité naar de afscheiding van de mineraalrijke provincie Katanga. De gepensioneerde legerkolonel Marcel Verlinden, voormalig directeur-generaal van het *Institut Géographique du Congo Belge*, zit de Raad van Bestuur van CADBA voor¹². De vereniging schaaft zich onvoorwaardelijk achter de gepensioneerde luitenant-generaal Émile Janssens, die tussen 1954 en 1960 de *Force Publique* in Congo leidde. Koloniale hardliners, zoals Emile Lecerf, Jean Thiriart en dokter Paul Teichmann, sluiten zich al snel bij het initiatief aan.

De CADBA opereert in wezen als een activistische groepering die 'de loyale en legale Katangese regering' ondersteunt¹³. Het comité kant zich radicaal tegen de dekolonisatie van Belgisch-Congo¹⁴. De organisatie focust zich echter niet alleen op de koloniale kwestie; zij voert ook een felle strijd tegen het traditionele parlementaire systeem: 'De regering moet plaats maken voor mannen die zich nooit hebben gecompromitteerd in de walgelijke plannen van de drie zogenaamde nationale partijen.' Om dit te realiseren, wil CADBA een zogenaamde regering van Veiligheid van de Staat installeren via het staatshoofd. Hun visie is helder: 'Alle bevoegdheden moeten in handen zijn van de Koning, de enige geldige scheidsrechter.'

DE MOORD OP LUMUMBA

In september 1960 escaleert de situatie in Congo volledig. President Joseph Kasavubu ontslaat premier Lumumba uit zijn functie. Lumumba zet vervolgens op zijn beurt de president af. Kolonel Mobutu neutraliseert daarop, via een staatsgreep, zowel de president als de premier. Op 10 oktober 1960 wordt Lumumba onder huisarrest geplaatst. Hij weet te vluchten, maar het leger rekent hem al snel opnieuw in.

Op 17 januari 1961 volgt zijn overbrenging naar Elisabethstad, waar hij in duistere omstandigheden omkomt en begraven wordt. Er zijn indicaties dat deze moord plaatsvond met de instemming en hulp van buitenlandse regeringen, met name die van België, de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk¹⁵.

Pas in februari 2000 installeert het Belgische parlement een onderzoekscommissie naar de moord op Lumumba. Deze commissie besluit dat de Belgische autoriteiten, de entourage van koning Boudewijn inclus, moreel verantwoordelijk zijn voor de moord op Lumumba. De commissie noemt hierbij echter geen specifieke namen en tot een strafrechtelijke vervolging komt het niet. De Belgische overheid stelt pas in 2001 *‘onmiskembare verantwoordelijkheid te hebben gehad in de gebeurtenissen die tot Lumumba's dood hebben geleid’*.¹⁶

De parlementaire onderzoekscommissie legt tijdens het onderzoek ook het bestaan bloot van het zogenaamde *Réseau Crocodile*. Verzetsman André Moyen – oprichter van het Belgisch Anticommunistisch Blok (BACB) en lid van de Belgische militaire inlichtingendienst – stond aan het hoofd van de organisatie. Het ging om de Congolese afdeling van een uitgebreider netwerk, het *Réseau Milpol*, dat dezelfde doelstellingen in België nastreefde. Dit netwerk werd op 1 januari 1948 opgezet met als doel de strijd tegen de Sovjets en tegen ‘subversieve – lees communistische – elementen’ aan te binden. In hoofdstuk 2 (punt 2.2) kom ik hierop terug.

Pas in maart 2026 – 65 jaar na de feiten – beslist de Brusselse raadkamer het strafdossier inzake de moord op Patrice Lumumba door te verwijzen naar de correctionele rechtbank. Van de oorspronkelijke tien Belgische verdachten is dan alleen Étienne Davignon¹⁷ nog in leven. Van 1961 tot 1964 was hij ambtenaar op het kabinet van de socialistische minister van Buitenlandse Zaken Paul-Henri Spaak. Davignon moet zich verantwoorden voor misdaden tegen de mensheid. Hij tekent beroep aan. In mei 2026 overlijdt de befaamde diplomaat en graaf op 93-jarige leeftijd. Door zijn overlijden vervalt de strafvervolgging definitief bij gebrek aan overlevende verdachten.

DE MOUVEMENT D’ACTION CIVIQUE (MAC)

Het in essentie conservatieve programma van CADBA voldoet niet aan de politieke wensen van radicale figuren als Lecerf, Thiriart en Teichmann. Na een korte periode van infiltratie en manipulatie achter de schermen, slagen zij erin om de macht binnen CADBA over te nemen. Ze dopen de organisatie om tot de *Mouvement d’Action Civique* (MAC). Als embleem kiezen ze het Keltische kruis, een symbool dat zij rechtstreeks overnemen van de Franse terreurorganisatie OAS.¹⁸ Ze organiseren judo- en karatelessen en richten lokale secties voor jongeren in. Binnen de MAC sluiten zowel voormalige nazisymphathisanten als oud-leden van de fascistische Rex-beweging van Léon Degrelle zich aan. De MAC-ideologie wijst de Franse Revolutie en de burgerlijk-liberale verworvenheden radicaal af. Deze hebben immers geleid tot de democratie, een bestel waar de MAC een hekel aan heeft. De beweging streeft onomwonden naar het in ere herstellen van oude waarden, de prekapitalistische en corporatieve maatschappij en een hiërarchische staatsstructuur, geleid door een nationale elite¹⁹. De MAC eist het behoud van Europese koloniën in Afrika. Voor deze strijd ontvangt de organisatie fondsen van de UMHK, de strijdkrachten van Tshombe en ook van de OAS. Daarnaast levert de geheime politie van de Portugese dictatuur²⁰ van António de Oliveira Salazar niet-nader-gespecificeerde materiële steun. Het totale aantal *hardcore* MAC-militanten in België

zal waarschijnlijk nooit meer dan 350 man bedragen, van wie ongeveer de helft voormalige kolonisten of parachutisten. Toch slagen zij erin om via een uitgebreid netwerk en een dynamische leiding een enorme invloed en macht uit te oefenen.

De vernieuwde organisatie krijgt al snel openlijk fascistische kenmerken. Ze rekruteert speciale MAC-stoottroepen, grotendeels afkomstig uit rechtse leden van verschillende paraverenigingen. Ze hamsteren illegaal wapens, geven karatetraining aan de MAC-jongeren en stampen paramilitaire trainingskampen uit de grond. Gezien deze evolutie is het geen verrassing dat de MAC steeds vaker zijn toevlucht neemt tot 'directe actie', of zeg maar: puur straatgeweld.

De MAC zet haar eigen *Brigades d'Action* (BAC) in. Gewapend met knuppels, boksbeugels en fietskettingen opereren zij tijdens de grote winterstakingen van 1960-1961 in België tegen de Eenheidswet, een ingrijpend wetsontwerp uit november 1960 van premier Gaston Eyskens. Dit omvangrijke pakket aan besparings- en hervormingsmaatregelen moest de overheidsschuld saneren en de economie na de onafhankelijkheid van Congo aanzwengelen. MAC-leden vallen stakers, syndicalisten en linkse betogers fysiek aan in de straten van Brussel en Luik om de stakingen te breken. Daarnaast organiseert de MAC tegendemonstraties waarin iedereen die de onafhankelijkheid van Congo of de dekolonisatie steunt, het doelwit wordt. De militanten intimideren en achtervolgen Congolese studenten in Brussel en Belgische sympathisanten van Patrice Lumumba op straat en slaan hen in elkaar. Ze verstoren hardhandig bijeenkomsten, filmvertoningen of lezingen die kritisch zijn over de koloniale aanwezigheid in Afrika of de Franse oorlog in Algerije. De militanten dringen zalen binnen, vernielen het meubilair en gebruiken fysiek geweld tegen de aanwezigen.

De MAC fungeert tevens als de Belgische achterban van de Franse OAS. Terwijl de OAS zelf bomaanslagen (de zogeheten *plastiquages*) coördineert in Frankrijk en Algerije, voeren MAC-leden in de Belgische straten gewelddadige intimidatiecampagnes uit, gericht

tegen Franse dissidenten en linkse journalisten die naar België zijn gevlucht. Ze beschermen ondergedoken Franse terroristen en intimideren politieke tegenstanders. Ook zoekt de MAC-ordedienst bewust de confrontatie op met leden van de Kommunistische Partij van België (KPB) en linkse studentenorganisaties. Dit leidt in het Brusselse gebied tot massale vechtpartijen met wapenstukken en ijzeren staven.

Vanwege deze betrokkenheid bij het OAS-terrorisme en het extreme straatgeweld grijpt de Belgische justitie in 1962 hard in. De politie arresteert verschillende leiders, onder wie Jean Thiriart. Dit luidt het einde van de MAC in. De harde kern reorganiseert zich echter direct in de invloedrijke, pan-Europese neofascistische beweging *Jeune Europe*.

JEUNE EUROPE (JE)

We kunnen de MAC begrijpen als een felle reactie op het verlies van Congo. Jean Thiriart wil deze 'sentimentele' fase na het mislukken van de staatsgreep in Algiers echter snel achter zich laten. Hij droomt van een machtsovername door de OAS en de oprichting van een rechtse 'pan-Europese' partij. Deze term is afgeleid van de Paneuropese Unie, die graaf Richard Coudenhove-Kalergi in 1923 oprichtte om een allesomvattend beleid op het hele Europese continent te realiseren. Thiriart raakt er steeds meer van overtuigd dat strijden tegen nationale politici zinloos is; de aanval op het systeem moet op Europees niveau plaatsvinden. Om die reden richt hij de transnationale organisatie *Jeune Europe* (JE) op²¹.

De organisatie vestigt haar zetel te Brussel: '*Jeune Europe, p/a Jean Thiriart, Chaussée de Charleroi 33, Saint-Gilles*', waar Thiriart ook de scepter zwaait als MAC-voorzitter. Zijn bureau coördineert vanaf hier de verschillende geledingen van de beweging in Europese landen zoals Spanje, Oostenrijk, Duitsland, Italië, Nederland en Portugal.

Voor Nederland treedt de Groninger Tijmon Balk op als correspondent. Balk is een rabiate aanhanger van de Nationaal-Socialistische Beweging (NSB) die na de Tweede Wereldoorlog tien jaar lang zijn burgerrechten verloor²². In de jaren zestig klimt hij op tot de Nederlandse leider van JE, waardoor hij het fascistische gedachtegoed actief kan blijven propaganderen. Voor Portugal treedt Zarco Moniz Ferreira aan. Eind jaren 1950 richtte hij de beweging *Ordem Nova* op en in de vroege jaren 1960 richtte hij de jongerenbeweging *Movimento Jovem Portugal* (MJP) op, die contact onderhield met het Italiaanse *Ordine Nuovo* (ON). Rond 1970 diende hij als militair officier (kapitein) in de Portugese koloniale oorlog in Angola²³.

Op 4 maart 1961 organiseert Thiriart een internationale neofascistische bijeenkomst in Venetië.²⁴ Hier presenteert hij het 'Europees Protocol van Venetië', een samenwerkingsverband tussen de MAC en enkele prominente Europese extreemrechtse leiders:

- Adolf von Thadden: hij zetelde tussen 1949 en 1959 in de Duitse Bondsdag voor extreemrechtse partijen. In 1950 hielp hij bij de oprichting van de naoorlogse *Deutsche Reichspartei* (DRP), een rechts-extremistische partij die teruggreep naar het uitgesproken conservatisme uit de Weimarrepubliek. Von Thadden klom op tot partijvoorzitter. Omdat electoraal succes uitblijft, heft hij de DRP in 1964 op en laat deze opgaan in de nieuw opgerichte, neonazistische *Nationaldemokratische Partei Deutschlands* (NPD), waarvan hij eveneens voorzitter wordt.
- Oswald Ernald Mosley: hij is de bekendste Britse fascistenleider uit de jaren dertig. In 1931 stichtte hij de *New Party*, die hij na een persoonlijk bezoek aan dictator Benito Mussolini in januari 1932 transformeerde in de *British Union of Fascists* (BUF). In 1939 volgde zijn arrestatie en een verbod op de BUF. Na de Tweede Wereldoorlog wijzigt hij zijn strategie; omdat individuele Europese landen volgens hem te zwak zijn om autonoom te

overleven tegenover de VS en de Sovjet-Unie, introduceert hij het concept '*Europe a Nation*' (Europa als één natie).

- Italiaanse neofascisten: onder hen bevinden zich Giovanni Lanfré, een Venetiaanse advocaat en kopstuk van het neofascistische *Movimento Sociale Italiano* (MSI); Ubaldo Alberto Mellini Ponce de Leon, een diplomaat en politicus die diende binnen Mussolini's fascistische Sociale Republiek van Salò en zich na de oorlog aansloot bij de MSI; en graaf Alvisio Loredan, een telg uit een roemruchte Venetiaanse patriciërsfamilie die historisch gezien diverse doges leverde. Een doge is de hoogste functionaris van de Republiek Venetië die verkozen wordt door de Venetiaanse adel.

Tijdens de top in Venetië nemen de aanwezigen een tweefasenprogramma aan. De eerste fase omvat de oprichting van een verbindingskantoor tussen de MAC en de *Reichspartei* van von Thadden, de *Union Movement* van Mosley en de Venetiaanse *Movimento Sociale Italiano* (MSI). De tweede fase behelst de volledige samensmelting van deze partijen onder één enkele koepelnaam: *le Parti National Européen* (PNE). Deze partij moet bouwen aan een eengemaakt Europa, voorkomen dat West-Europa een satelliet van de VS wordt, en bovendien 'onze oosterse territoria' terugwinnen. Bij zijn terugkeer uit Venetië arresteert de Belgische politie Thiriart echter direct in het kader van de vervolging van OAS-aanhangers.

In 1961 mislukt de verhoopte politieke eenmaking van verschillende extreemrechtse fracties in één partij. De MAC transformeert daarop tot de Belgische tak van het internationale *Jeune Europe* (JE) onder leiding van Thiriart. Deze beweging wint snel aan invloed en krijgt uiteindelijk afdelingen in negen landen. In september 1962 heft de MAC zichzelf officieel op om volledig op te gaan in *Jeune Europe* (JE)²⁵. De nieuwe beweging heeft een strakke, hiërarchische structuur, hamert op ideologische vorming in eigen scholen en probeert een embryo-naal vakbondscentrum op te richten. Daarnaast wil JE zogenaamde

‘Europese Revolutionaire Brigades’ inzetten om de gewapende strijd tegen de Amerikaanse bezetter te starten²⁶.

Het trio Thiriart-Lecerf-Teichmann behoudt de absolute leiding over *Jeune Europe*. Emile Lecerf schrijft in die dagen zijn eerste officieel manifest *La révolution national-européenne* voor *Jeune Europe*. In dit manifest betoogt hij dat Europa Afrika opnieuw moet veroveren en één centrale regering moet vormen. Europa moet een derde supermacht worden ‘tegen Moskou en zonder Washington’. Het Europese continent moet georganiseerd worden op regionale basis, op ‘etnische, culturele en economische grondslagen’.

De MAC en *Jeune Europe* fungeren als een ideologische kweekschool voor tientallen militanten, van wie er een aantal in de daaropvolgende decennia een leidende rol spelen in allerlei andere extreemrechtse formaties. Dit wordt grotendeels mogelijk gemaakt door de royale financiële steun van de UMHK, die destijds onderdeel was van de machtige holding *Société Générale* en gold als de belangrijkste geldschietster van de Katangese Secessie. Sommige leden van JE vertrekken zelfs persoonlijk naar Katanga om te vechten in de rangen van beruchte huurlingenleiders.

Jacques Borsu, de leider van de actiegroepen van JE, is een van hen. In oktober 1967 treedt hij als officier toe tot het Franse huurlingenleger van Bob Denard tijdens de riskante ‘Operatie Lucifer’. Deze militaire actie moest de druk verlichten op collega-huurlingenleider de Belg Jean Schramme, die met zijn manschappen was omsingeld in Bukavu. Denard en zijn huurlingen staken de grens tussen Angola en Congo over met de fiets. Ze kaapten zestien vrachtwagens van een mangaanmijn in Kisange om hun strijdmacht te versterken. Ze wilden ex-gendarmes rekruteren om een front te vormen en op te rukken als afleiding voor de strijd in Bukavu. De poging mislukte. De colonne liep in een hinderlaag van het Congolese nationale leger (ANC), waardoor de huurlingen op 5 november 1967 gedwongen moesten terugtrekken naar Angola.

In 1971 zal dezelfde Borsu de Europese *partij-Parti Européen* (EPE) oprichten. Deze groepering hangt een revolutionair-nationalistische en neonazistische ideologie aan. Net als bij *Jeune Europe* dragen de leden blauwe hemden. Christian Elnikoff (alias Müller), een later lid van de gewelddadige groepering Westland New Post (WNP), sluit zich hierbij aan en onderhoudt nauwe contacten met Borsu. Samen met Bert Eriksson van de Vlaamse Militanten Orde (VMO) organiseert Borsu paramilitaire trainingskampen in de Ardennen en in Bonheiden. Vanwege deze activiteiten moet Borsu in 1981, samen met de top van de VMO, terechtstaan tijdens het grootschalige VMO-proces voor de rechtbank in Gent.

LECERF EN NANCY: LA RÉVOLUTION EUROPÉENNE (RE)

Jeune Europe (JE) kampt regelmatig met interne conflicten. In 1963 escaleert de situatie en ontstaat er een openlijke rebellie tegen Jean Thiriart. Die zet daarop een aantal leden uit zijn organisatie omwille van hun ‘sterk Germaanse oriëntering en té uitgesproken neonazisymphathieën’²⁷. Thiriart verwijt de dissidenten ‘een grote slordigheid, laksheid, en het overmatig vertoeven in zwarte herbergen tot laat in de nacht. Ze zingen er liederen van de vroegere *Wehrmacht* en vergeten hun eigen taak’. In een korte tijdsperiode nemen 172 leden ontslag of vliegen de organisatie uit.

Emile Lecerf verwerpt het directief van Thiriart om een gematigder racistisch discours te voeren en de Franse president Charles de Gaulle te steunen. Lecerf pleit eerder voor een radicalisering van de propaganda. Vanwege deze extreme standpunten zet Thiriart hem uit de partij, samen met Paul Teichmann en dokter Claude Nancy, een arts die in het militaire ziekenhuis van Neder-Over-Heembeek werkte. Deze verworpenen richten vervolgens de afsplitsing *Révolution Européenne* (RE) op, inclusief een gelijknamig tijdschrift. Binnen RE combineren de leden een fel antikapitalisme met een even zo diepgeworteld anticommunisme.

In de biografie van Claude Nancy, gepubliceerd in het boek *Les études du bon docteur*²⁸ beschrijft hij zichzelf als volgt:

‘Tijdens mijn militaire dienst werd ik geselecteerd door de Belgische militaire inlichtingendienst aan de hand van een lijst van personen met anti-joodse en anticomunistische verdiensten, voor een clandestiene beweging genaamd Gladio. Dit was een Europees Stay Behind-netwerk, een clandestiene NAVO-structuur die na de Tweede Wereldoorlog was opgericht. De functie ervan was om anticomunisten te verzamelen, te militariseren en hen in staat te stellen eenheden te vormen die achter zouden blijven in geval van een Sovjetinvasie, om een guerrillaoorlog te voeren. Hiertoe werden door het hele land wapendepots aangelegd.’

Navolgend kom ik uitvoerig terug op Gladio. Hier volstaat de vaststelling dat we Claude Nancy kunnen beschouwen als de eerste openlijk zelfverklaarde ‘gladiator’ in de Belgische geschiedenis. Zijn actieve betrokkenheid bij *Révolution Européenne* biedt een schoolvoorbeeld van hoe de Belgische inlichtingendiensten tijdens de Koude Oorlog radicale anticomunisten rekruteerden voor hun geheime operaties.

Claude Nancy schrijft verder dat hij kennismakte met de Fransman Marc Augier (alias Saint-Loup). Augier bekeerde zich tot het nationaalsocialisme na lectuur van het boek *La Gerbe des Forces* van Alphonse de Châteaubriant²⁹. Voor Augier betekende dit gedachtegoed ‘de terugkeer van de Europese volkeren naar het heidendom van de oudheid’. Hij zette dit af tegen ‘het joods-christendom, dat hij verantwoordelijk acht voor de decadentie van Europa’. Nancy bracht Augier vervolgens in contact met de Waalse en Vlaamse veteranen van de Waffen-SS, met enkele Spanjaarden en zelfs met Léon Degrelle. Nancy schrijft hierover: ‘Wij hadden regelmatig vergaderingen in Brussel en Kortrijk, soms in Parijs.’

DEBBAUDT EN GESCHIER: EUROPAFRONT

In het hoofdstuk ‘*Je suis devenu National-Socialiste*’ uit zijn boek verwijst Claude Nancy naar Jean-Robert Debbaudt, een trouwe aanhanger van Léon Degrelle. Debbaudt was de voorzitter van de in 1950 opgerichte *Mouvement Social Belge* (MSB). Nancy voerde in die periode regelmatig politieke discussies met hem.

Jean-Robert Debbaudt vloog uiteindelijk samen met een aantal andere prominente figuren uit *Jeune Europe* (JE). Jean Thiriart zette hem aan de deur, net als Luc Pauwels (een aanhanger van Joris Van Severen), Hendrik Paul Leenaards (eveneens met een *Verdinaso*-verleden) en oud-koloniaal Karl Van Marcke. De bannelingen richtten vervolgens de vereniging Europafront op. Op de figuur van Debbaudt kom ik terug in hoofdstuk 4, punt 4.3.

Op een avond in oktober 1963 organiseert Europafront een vergadering in café-hotel De Witte Leeuw aan de Frankrijklei in Antwerpen. Een van de deelnemers is de Antwerpse zakenman en MAC-lid Herman Geschier. Een aanwezige inspecteur van de Gerechtelijke Politie merkt op hoe ‘*de jongeren elkaar groeten door de vlakke rechterhand ter hoogte van de schouder te brengen, de palm van de hand naar voor gericht*’. Kortom: ze brengen de Hitlergroet.

Spreker van dienst die avond is Karl Van Marcke. De politie pakte hem enkele jaren daarvoor nog op in Antwerpen toen hij affiches plakte met de slogan ‘Leve Katanga!’. Van Marcke legt uit aan het publiek waarom een handvol mannen JE verlieten. Volgens hem heeft Thiriart te veel voor een Franstalige en overdreven belgicistische koers gekozen. Europafront pleit daarentegen voor ‘*het verenigd Europa, maar dan wel een Europa der volkeren en niet dat der naties*’. Van de Volksunie viel volgens Van Marcke geen heil te verwachten. Die Vlaams-nationalistische partij ging immers ‘de weg op van een traditionele partij’ en had daarom de Vlaamse Militanten Orde (VMO) aan de deur gezet. Europafront beschouwt de VMO-leden net als pure

geestverwanten. De politie noteert hierover in haar verslag: *‘De uitgenodigde VMO-leden worden welkom geheten en besprekingen met de VMO worden in het vooruitzicht gesteld.’*³⁰ Hoe stoer de retoriek ook mag klinken, Europafront verdwijnt alweer in 1965. Ook op Geschier kom ik nog terug in hoofdstuk 7, punt 7.3.

Vanaf 1966 telt het *Jeune Europe* van Thiriart nog amper 66 Belgische leden en slechts 300 in heel Europa. In 1968 wordt de organisatie opgedoekt. Thiriart overlijdt op 23 november 1992 in Brussel aan de gevolgen van een hartinfarct.

Het mag duidelijk zijn dat adjudant Tratsaert doelde op exact dit pro-koloniale en anticomunistische netwerk, toen hij in zijn rapporten verwees naar de MAC en *Jeune Europe* in relatie tot de staatsgreepplannen van 1973. In tegenstelling tot het beeld dat we vandaag over de rijkswacht hebben, bewijzen deze documenten dat deze politiedienst in die tijd juist opvallend goed geïnformeerd was.

1.2. DE OORSPRONG VAN DE NEM-CLUBS

COMPAGNIE INTERNATIONALE D’EDITIONS POPULAIRES (CIDEP)

Maar wat zijn nu precies die NEM-Clubs waar adjudant Tratsaert in zijn nota naar verwijst? Om hier een goed begrip van te krijgen, spoelen we terug in de tijd naar 1941, midden in de Tweede Wereldoorlog. De Belgische regering in ballingschap arriveert na heel wat omzwervingen in Londen.

Tot augustus 1941 houdt de Britse inlichtingendienst, de *Special Operations Executive* (SOE), zich bezig met zogenaamde ‘parachutages’. Zij droppen Belgische en Britse SOE-agenten op Belgisch grondgebied om het lokale verzet tegen de nazi’s te organiseren. Vanaf

1944 ontvouwt zich een nieuwe dienst: de *Political Warfare Executive* (PWE). Deze PWE produceert en verspreidt zowel ‘witte propaganda’ (ter aanmoediging van het verzet) als ‘zwarte propaganda’ (om steun aan de nazi’s te ontmoedigen). Sir Cecil Havilland de Sausmarez, een adellijke telg uit Guernsey, krijgt vanaf maart 1943 de leiding over de Belgische PWE-afdeling³¹. Bij het uitbreken van de oorlog werkte hij als persattaché bij de Britse ambassade in Brussel³².

Dit Britse initiatief concretiseert zich in een nieuw tijdschrift met de titel *Grande Bretagne*. De Britten steunen deze publicatie louter omwille van de propaganda. Pierre Blanc, stichter en directeur van de nv *Compagnie Internationale d’Editions Populaires* (CIDEP) én een persoonlijke vriend van De Sausmarez, geeft het blad uit. Dit bedrijf legt een lang parcours af, doorheen de ingewanden van de Belgische geschiedenis. Het eerste nummer van *Grande Bretagne* rolt op 14 december 1944, kort na de bevrijding, van de persen. Vanaf het tweede nummer verschijnt het blad al onder de subtitel *États Unis d’Amérique*. In nummer 4 wijzigt de naam opnieuw, ditmaal in *Grande Bretagne-USA*.

In 1945 verandert de naam in *Europe-Amérique*. Het blad wil overduidelijk een ruimer perspectief dienen dan louter de Britse belangen en begeeft zich hiermee ook in toenemende mate in de Amerikaanse invloedsfeer. De toon wordt gaandeweg politieker en polemischer. *Europe-Amérique* publiceert, op initiatief van hoofdredacteur Jo Gérard, uittreksels uit de memoires van Léon Degrelle, de fascistische oprichter van Rex³³. Het Belgische gerecht laat dit passeren.

De transformatie van een Brits antinazistisch naar een anticomunistisch, Amerikaansgezind strijdblad heeft zich dus al vroeg voltrokken. In 1953 zal de naam van het nationalistisch weekblad nogmaals wijzigen, ditmaal in *Europe Magazine*³⁴. De populaire christendemocraat Paul Vanden Boeynants groeit mettertijd uit tot het politieke boegbeeld van dit medium.

Wie is Paul Vanden Boeynants?

Henri, de vader van Paul Vanden Boeynants (VdB), is afkomstig uit Mechelen. Hij verhuist met zijn gezin naar Vorst om daar een bescheiden slagerij te starten. De zaak wordt een succes, waarna het gezin al snel verhuist naar een goed draaiende beenhouwerij in het welstellender Etterbeek. De jonge VdB volgt vanaf zijn elfde de klassieke humaniora aan het elitaire, Franstalige en rechts-conservatieve Sint-Michielscollege van de jezuïeten in Brussel. Op dat college sluit hij vriendschap met Jo Gérard. En zo komt het dat VdB opgroeit in een katholiek en verfranst milieu.

Hij verlaat op veertienjarige leeftijd de schoolbanken zonder diploma, besluit om in de voetsporen van zijn vader te treden en gaat aan de slag in de vleeshandel. VdB volgt eerst les aan de beenhouwersschool in Antwerpen, krijgt een leercontract in Leuven, Luik, Amsterdam en Parijs en treedt daarna als leerjongen in dienst bij de zaak van zijn vader en zijn latere schoonvader.

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog is VdB in legerdienst en vecht hij met het 9de Linierregiment tijdens de Achttiendaagse Veldtocht. Een Duitse legerpatrouille neemt de 21-jarige VdB op 30 mei 1940 krijgsgevangen en sluit hem op in het krijgsgevangenenkamp van Heilsberg in Polen. De Duitsers laten hem al na enkele maanden, op 17 januari 1941, weer vrij. Op 15 december 1942 trouwt VdB met Lucienne Deurinck, de dochter van een West-Vlaamse vleeshandelaar, met wie hij een zoon en twee dochters krijgt³⁵.

Kort na de bevrijding in 1944 richt hij met zijn vader de École Professionnelle de Boucherie-Charcuterie (E.P.B.C.) op, waarbij VdB de raad van bestuur voorziet en zijn vader de leiding heeft als directeur. Vanaf 1946 fungeert deze school als centrale aankooporganisatie voor VdB's eigen vleesbedrijf, dat hij samen met elf collega-slaggers en vleeshandelaars opstart in Anderlecht.

Deze nv, gespecialiseerd in fijne vleeswaren en -conserven, zal de basis leggen van VdB's zakenimperium in de vleesindustrie, onder de merknaam DACOR.

NOUVEL EUROPE MAGAZINE (NEM)

Vanaf 1969 wijzigt de naam van *Europe Magazine* opnieuw, ditmaal in *Nouvel Europe Magazine* (NEM). Het blad groeit snel uit tot het vlaggenschip van het anticommunisme in de directe omgeving van Paul Vanden Boeynants. De NEM krijgt als ondertitel *La voix de la majorité silencieuse* en omschrijft zichzelf als een grote familie bestaande uit de sociale, intellectuele, militaire elite van oud-kolonialen, fundamentalistische katholieken, Oost-Europese vluchtelingen, officieren bij de parachutisten, oud-oostfrontstrijders en authentieke verzetslui. Een bont allegaartje dus.

Geleidelijk treedt Émile Lecerf op de voorgrond, tot hij in 1971 de nieuwe hoofdredacteur van het blad wordt. Hij is op dat ogenblik de enige voltijdse medewerker van *Nouvel Europe Magazine*. Voormalig hoofdredacteur Jo Gérard distantieert zich van het NEM. Hij vindt de nieuwe redactionele lijn van Lecerf 'te extremistisch'. In mei 1971 – een maand na de machtsovername door Lecerf en twee jaar vóór de onheilsberichten in *Gazet van Antwerpen* en *Spécial* – publiceert NEM een verrassend dossier van tien pagina's met het 'recept voor een ideale staatsgreep', met als boegbeeld een sterke koning. Toen al leefde de gedachte aan een coup in deze kringen.

In mei 1969 overlijdt Pierre Blanc, de stichter en directeur van de nv *Compagnie Internationale d'Editions Populaires* (CIDEP). Zijn CIDEP-aandelen vallen aanvankelijk toe aan zijn zuster Anne-Marie. Via onduidelijke wegen veranderen de papieren echter van eigenaar. CIDEP verhuist vervolgens naar een pand in de Dekenstraat nr. 5 te Brussel, een gebouw dat eigendom is van de rechterhand van VdB: baron Benoît de Bonvoisin.³⁶

Naast hoofdredacteur Emile Lecerf duikt ook artilleriekolonel Victor Dossogne op in de nieuwe raad van bestuur van CIDEF. Hij maakte als militair carrière in de *Force Publique* in Belgisch Congo, waar hij diende onder generaal Émile Janssens.

Victor Dossogne is de vader van Francis Dossogne. Francis werd geboren in Leopoldstad en verbleef daar tot de Congolese onafhankelijkheid in 1960. Hij is licentiaat in de pers- en communicatiewetenschappen en maakte zijn licentiaatsverhandeling over de NEM-Clubs en verzorgt regelmatig redactionele bijdragen voor NEM. Francis Dossogne ontpopt zich al snel tot de leider van het *Front de la Jeunesse* (FJ), een private milizie die in 1973 het levenslicht ziet. Het FJ krijgt afdelingen in Brussel, Luik, Charleroi, Namen, Antwerpen, Gent en Oostende. De milizie strijdt voor een sterker leger en keert zich tegen abortus en gastarbeiders. Vele FJ-militanten waren voorheen lid van de MAC en *Jeune Europe*³⁷. De jongerenorganisatie vormt hiermee het belangrijkste restant van de oorspronkelijke NEM-Clubs; het extreemrechtse *Front de la Jeunesse* fungeert als de militante, gewelddadige vleugel van NEM. De tweede echtgenote van Lecerf treedt tot 1978 op als de officiële verantwoordelijke uitgever voor het FJ.

Verscheidene auteurs verlenen hun pen aan het vernieuwde tijdschrift. Niet in het minst de eerder genoemde André Moyen. Hij publiceert onder het pseudoniem 'Capitaine Freddy'.

Wie is André Moyen?

André Moyen wordt in 1914 geboren in Resteigne, een dorp in de provincie Luxemburg. Na het overlijden van zijn vader in 1928, gaat hij bij de spoorwegen werken om het gezin te onderhouden. Ook volgt hij een lerarenopleiding in Carlsbourg, waar hij een diploma behaalt. Van 1935 tot 1941 werkt hij als leerkracht aan het Kardinaal Mercier College in Eigenbrakel.

In 1934-1935 vervult Moyen zijn militaire dienst bij de Ardeense Jagers in Aarlen en Bastogne. Tot aan zijn mobilisatie in augustus 1939, werkt hij als correspondent voor verschillende Waalse kranten, waaronder *Vers l'Avenir* en *L'Avenir du Luxembourg*. In 1935 trekt hij de aandacht van majoor René Mampuy, het hoofd van de *Service de Contre-Information* (SCI) van de Belgische Generale Staf, die bezig is met de heroprichting van een Belgische militaire inlichtingendienst.

Mampuy werft Moyen aan als vrijwilliger vanwege diens uitzonderlijke talent voor inlichtingenwerk, waarna Moyen promoveert tot contraspionageagent bij de Ardeense Jagers. Hoewel het Duitse leger hem in mei 1940 na de Belgische capitulatie krijgsgevangen maakt, weet hij in 1942 met succes te ontsnappen.

Hij sluit zich vervolgens aan bij de verzetsgroep Athos, een onderdeel van het uitgebreide Zero-netwerk. Dit netwerk staat dan onder leiding van William Ugeux, die later toetreedt tot de regering in ballingschap in Londen. Daar wordt hij adjunct van Fernand Lepage, het toenmalige hoofd van de Stuurloze Veiligheid van de Staat.

Na de Tweede Wereldoorlog kiest Moyen voluit voor een anti-communistische koers. Hij richt Milpol op, een dienst die militaire en politieke inlichtingen verzamelt en waarin ook andere ex-leden van Athos participeren. Daarnaast schrijft hij voor verschillende bladen, waaronder het extreemrechtse *Septembre*. Hij begeeft zich in uiterst rechtse kringen en raakt bevriend met baron Benoît de Bonvoisin, medewerker van politicus Paul Vanden Boeynants. Pas veel later zal zijn directe betrokkenheid bij de moord op de communistische voorman Julien Lahaut op 18 augustus 1950 aan het licht komen.³⁸

Ook luitenant-generaal Émile Janssens schrijft voor NEM. Hij is de voormalige leider van de *Force Publique* in Congo tussen 1954 en 1960 bij de start van de Congo-crisis. Janssens verzette zich toen heftig tegen elk initiatief om het officierenkorps van zijn gesegregeerde leger open te stellen voor Congolezen. Dit leidde tot felle discussies en uiteindelijk tot zijn ontslag. Bij zijn terugkeer in België sloot Janssens zich tijdens de Algerijnse Oorlog aan bij de Franse terreurorganisatie OAS. Begin jaren zestig versterkte hij bovendien de gelederen van de Belgische Nationale Partij / *Parti National Belge* (PNB).

Hoewel de auteurs hun bijdragen in NEM ondertekenen, gebruiken zij in de meeste gevallen schuilnamen. De meeste medewerkers werken als journalist voor een persagentschap of een regulier tijdschrift. Met NEM beschikt het anticommunisme voor het eerst over een belangrijk persorgaan in België, dat te koop ligt in de courante verkooppunten en kiosken.

Rond dezelfde periode in 1971 wordt het bedrijf *Promotion et Distributions Générales* (PDG) opgericht. Het bedrijf vestigt zijn zetel in de Belliardstraat 39 in Brussel. Formeel staat de nv onder leiding van afgevaardigd bestuurder Jean-Marie Detournay, maar het Belgische gerecht verdenkt baron Benoît de Bonvoisin er al snel van dat hij de feitelijke controle over PDG voert. De vennootschap stelt zich tot doel om internationale industriële promotie en *public relations* te voeren in Afrika, Latijns-Amerika en het Midden-Oosten.

PDG verzorgt ook de promotie en de commercialisering van een brandstofbesparingsoctrooi, de SVB3, eigendom van een Panamese vennootschap. Ook Roger Volcher, een voormalig rijkswachter, wordt bestuurder bij PDG. Volcher noemt zichzelf de uitvinder van de SVB3-carburator. Hij probeert de uitvinding te slijten aan het leger en aan enkele grote automerken. Experts doen deze zogenaamde mirakeluitvinding echter af als pure oplichterij. PDG zal hierdoor de inzet worden van een slepend gerechtelijk onderzoek, waarin gaandeweg ook CIDEP zal verstrikt raken.

HET PUBLIC INFORMATION OFFICE (PIO)

Paul Vanden Boeynants (VdB) treedt op 20 januari 1972 aan als de nieuwe minister van Defensie. Hij zorgt voor een actieve deelname van België aan de uitbouw van de NAVO. Nog in datzelfde jaar lanceert hij zijn hervormingsplan van het Belgisch leger. Deze hervormingen kaderen in wat hij zelf 'de allesomvattende strijd tegen de binnenlandse subversie' noemt, zeg maar tegen het communisme. Het project krijgt al snel de roepnaam 'Plan-VdB'. De minister wil dat elke jongere onmiddellijk op achttienjarige leeftijd zijn legerdienst vervult, nog vóór de start van eventuele hogere of universitaire studies. Hierdoor kunnen studenten hun dienstplicht niet langer uitstellen tot na hun afstuderen. Tegen de hervormingsplannen steekt een golf van protest op, studenten en scholieren ontvouwen spandoeken en arbeiders gaan in staking.

Rond deze periode begint de legertop zich ernstig zorgen te maken over de interne dreiging die uitgaat van dit felle verzet van de anti-Vietnambeweging en de opkomende, linkse studentenbeweging. Luitenant-generaal Georges Vivario, de baas van de landcomponent van het Belgisch Leger, en toenmalig kolonel Paul Detrembleur, chef van de militaire veiligheid, richten daarom de *Division des Services Spéciaux* (DSD) op. Deze speciale eenheid rapporteert rechtstreeks aan de minister van Defensie. De DSD bestaat uit vijf secties en krijgt als specifieke taak het bestrijden van protesten en subversieve propaganda. Een onderdeel van de opdracht is de oprichting van een zogenaamd *Speakers' Bureau*, het *Public Information Office* (PIO). Dit is een selecte groep militairen die een speciale opleiding krijgt tot media-vertegenwoordiger voor publieke debatten en televisieoptredens³⁹.

Na verloop van tijd staan verschillende sprekers van dit *Speakers' Bureau* klaar om hun opdracht te vervullen. Onder hen bevinden zich een aantal kolonels die goede contacten hebben in de kringen van reserveofficieren⁴⁰. Het bureau wordt in twee delen opgesplitst. De ene groep verkondigt de zogenaamde 'militaire waarheid' aan een gematigd publiek. De andere groep specialiseert zich juist in het toespreken en

overtuigen van de meer radicale kringen⁴¹. Minister Vanden Boeynants zet dit *Speakers' Bureau* steeds zwaarder onder druk om zijn omstreden legerplan koste wat kost bij het grote publiek aan de man te brengen.⁴²

Vanaf maart 1972 doorkruist Emile Lecerf het land. Met de activistische bagage die hij eerder opdeed bij de MAC en *Jeune Europe*, probeert hij het lezerspubliek van *Nouvel Europe Magazine* strak te organiseren in zogenaamde NEM-clubs. In deze clubs kunnen gelijkgestemde lezers elkaar ontmoeten en hun standpunten op elkaar afstemmen. Naast de Vlaamse steden Gent, Antwerpen en Leuven is ook Brussel vertegenwoordigd. Maar vooral in de Waalse steden ontstaan talrijke NEM-clubs, met name in Luik, Doornik, Bergen, Charleroi, Namen, Aarlen en Marche-en-Famenne. Zij verspreiden zich al snel over het ganse land. De eerder informele samenkomsten evolueren gaandeweg tot politieke meetings. Ze groeien uit tot een actie- en propagandanetwerk dat het in studentenmiddens gecontesteerde beleid van minister Vanden Boeynants openlijk ondersteunt. In 1973 tellen de clubs een 800-tal leden. Legerofficieren vormen hierbij een belangrijk publiek; zowel de nog actieve militairen als de leden van de Nationale Unie der Reserveofficieren.

In een ongedateerd document van een van de NEM-clubs staat te lezen: *'Let op, linkse studenten, zwarten en Noord-Afrikanen! We willen niet langer overspoeld worden door jullie smerige marxistische propaganda. Als jullie binnen achtenveertig uur niet stoppen met jullie rode vergiftiging; als jullie boekwinkels, bars en clubs niet gesloten zijn, zullen we er actief iets aan doen. We staan klaar (...) om jullie grote mond te snoeren. Jullie zien nu al bijna een maand dat we stilzwijgend handelen, maar zodra de deadline van 48 uur verstreken is, zullen we actie ondernemen (...) En als we een zwarte man of een Noord-Afrikaan in het gezelschap van een blanke vrouw zien, slaan we dat dier uit een onderontwikkeld land helemaal in elkaar, en het hoofd van het meisje zal kaalgeschoren worden. Als jullie deze honden van een inferieur ras, die van lichaam slechts mannen zijn, gaan verdedigen, zullen jullie hetzelfde lot ondergaan door middel van brutale acties. Wij willen in een schone stad leven, zonder schurken van jullie soort*

*die de UCL hebben bezoedeld. Ondertekend, NEM-club.'*⁴³ Dit document laat aan duidelijkheid niets te wensen over.

HET CENTRE POLITIQUE DES INDÉPENDANTS ET CADRES CHRÉTIENS (CEPIC)

Wanneer de CVP en de PSC in 1969 officieus – en in 1972 formeel – uit elkaar gaan, verlaten talrijke christendemocratische militanten de *Parti Social Chrétien* (PSC). Zij stappen over naar communautaire partijen of naar andere, meer travaillistische formaties. Om weerwerk te bieden aan de groeiende linkervleugel binnen de eigen partij, richten kopstukken begin 1972 het *Centre Politique des Indépendants et Cadres Chrétiens* (CEPIC) op en brengen het van bij de start onder in de Belliardstraat 39 te Brussel. Op ditzelfde adres was de PDG reeds gevestigd.

Het CEPIC bindt de strijd aan met de invloed van de vakbonden en de zogenaamde linkse subversieve elementen in het land. De organisatie pleit voor een liberale economische agenda en verzet zich tegen het collectivisme. CEPIC gaat uit van de gedachte dat de maatschappij zich in een diepe crisis bevindt en dat de bevolking door de slecht werkende instellingen haar geloof in de politiek heeft verloren. De beweging wil dit geschonden vertrouwen koste wat kost herstellen.

De focus van de organisatie ligt voornamelijk op de vrijheid van onderneming, het promoten van het privé-initiatief en het winstprincipe. Net zoals bij *Nouvel Europe Magazine* (NEM) legt CEPIC de nadruk op het belang van *'la majorité silencieuse'* (de zwijgende meerderheid), waarbinnen een nieuwe solidariteit moet ontstaan. De beweging beschuldigt de staat van verstikkend etatisme en eist dat de overheid haar rol in het economische leven drastisch inperkt.

Voor de vakbonden moeten het ontgelden; CEPIC bestempelt hun acties onomwonden als 'terroristisch'. Om linkse, subversieve acties

in te dammen, pleit de organisatie voor een grondige zuivering van de pers. Daarnaast moet het onderwijs burgers weer gemeenschapszin bijbrengen.

Internationaal gezien staat CEPIC voor een sterke Europese en Atlantische solidariteit tegen het dreigende communistische gevaar. De overheid moet de bewapening daarom fors opdrijven en de westerse invloed in het Middellandse Zeegebied en Afrika uitbreiden. Waar CEPIC eigenlijk op aanstuurt, is een organisch geordende maatschappij. De organisatie erkent het bestaan van sociale klassen weliswaar, maar beschouwt deze als statisch en onveranderlijk. Kortom: CEPIC wil dat de kapitalist de orders geeft en de arbeider ze uitvoert. De beweging vindt bovenal dat deze structuur, als een soort natuurlijke orde, behouden moet blijven.

DE UNION SOLIDARISTE BELGE (USB)

Begin jaren zeventig ontstaat de *Union Solidariste Belge* (USB) als een kleinschalige, maar ideologisch zeer radicale splintergroep en neofascistische groepering. De oprichters vonden de bestaande NEM-structuren intellectueel te tam. Daarom zochten ze naar een strakker georganiseerde, doctrinaire beweging die jonge militanten actiever kon scholen. Dokter Claude Nancy – de zelfverklaarde ‘gladiator’ van *Jeune Europe* en later *Révolution Européenne* (RE) – fungeerde hierbij als de belangrijkste doctrinaire en ideologische opleider voor jonge rekruten. Onder zijn invloed kregen jonge rekruten les in anticommunisme, biologisch materialisme en radicale overlevingstechnieken⁴⁴.

De organisatie opereert hoofdzakelijk in de regio Brussel en hangt de doctrine van het solidarisme aan. Dit houdt in de praktijk drie kernpunten in:

1. Het radicaal afwijzen van zowel het Amerikaanse kapitalisme als het Sovjetcommunisme.

2. Het streven naar een corporatistische samenleving waarin gedwongen solidariteit klassenstrijd vervangt. Dit moet leiden tot een hiërarchisch systeem binnen beroepsgroepen onder de absolute leiding van een sterke leider.
3. Het hanteren van sterke rassentheoretische en etnisch-nationalistische uitgangspunten.

Vanaf het begin kenmerkt USB zich door een zeer strikte interne discipline en hoge lidmaatschapskosten. De groepering kwam voort uit een bittere interne ruzie binnen de NEM-clubs. Yvan Lepère, die als journalist opereert onder het pseudoniem Isy Lemaire, leidt de beweging. Tussen 1973 en 1974 schrijft Lepère het ideologische manifest voor de USB, getiteld *Les grandes options éthiques du solidarisme*. In deze tekst verzet hij zich tegen nihilisme, materialisme en egalitarisme door te pleiten voor een hiërarchische samenleving.

Lepère werkte al sinds begin 1973, onder het pseudoniem Isy Lemaire, als journalist samen met NEM. In september 1973 nodigt NEM-hoofddirecteur Émile Lecerf hem uit om de doctrinaire seminars van de NEM-Clubs te leiden. Lepère accepteert, maar gebruikt vervolgens de positie om nieuwe leden te werven voor zijn eigen beweging, de USB. Een aantal USB-leden is vanaf dat moment rechtstreeks afkomstig uit het publiek van de NEM-clubs.

Na felle confrontaties tussen Lecerf en Lepère tijdens de parlementsverkiezingen van 10 maart 1974 verslechteren de onderlinge verhoudingen tussen de twee bewegingen. In april 1974 komt het tot een breuk.

Viviane Vandergoten bekleedt in de vroege jaren zeventig de functies van nationaal secretaris en secretaris-generaal van de NEM-Clubs. Op het moment van de breuk kiest zij openlijk de kant van de USB, samen met enkele andere leden van de NEM-Clubs. Eind 1974 organiseert de USB haar eigen doctrinaire seminars, waarvoor Lepère de

hulp inschakelt van dokter en ‘gladiator’ Claude Nancy. Dit netwerk bouwt in deze periode een uitgebreide collectie politieke steekkaarten op. Deze database was primair ontworpen om linkse en progressieve individuen en organisaties te registreren, zodat extreemrechts ze als ‘subversief’ of communistisch kon aanmerken.

HET FRONT DE LA JEUNESSE (FJ)

De *Union Solidariste Belge* (USB) blijft als zelfstandige groep niet lang bestaan. De organisatie fungeert in de praktijk als de intellectuele en doctrinaire kweekvijver voor een veel grotere en beruchtere organisatie: het *Front de la Jeunesse* (FJ). De jonge militanten, die dokter Claude Nancy en Yvan Lepère bij de USB ideologisch vormden, stromen vrijwel direct door naar de operationele en gewelddadige ordediensten van het FJ. De USB gaat hierdoor snel op in deze bredere militantenstructuur. Wanneer die fusie plaatsvindt, dragen de verantwoordelijken de beruchte politieke steekkaartendatabase over aan de ordedienst van het FJ⁴⁵. Francis Dossogne bundelt rond dezelfde periode verschillende anticomunistische splintergroepen – zoals het *Front Universitaire*, het *Front de la Jeunesse Lycéenne* en het *Front des Travailleurs* – en brengt deze eveneens onder in de nieuwe structuur van het FJ.

Onder leiding van Francis Dossogne krijgt het FJ in 1973 haar officiële vorm, met actieve afdelingen in Brussel, Luik, Charleroi, Namen, Antwerpen, Gent en Oostende. De militie strijdt voor een sterker leger en is gekant tegen abortus en gastarbeiders. Het FJ groeit zo uit tot de militante vleugel van *Nouvel Europe Magazine* (NEM). Wat er na verloop van tijd overblijft van de NEM-Clubs is in feite deze radicale jongerenorganisatie. Kortom: het extreemrechtse *Front de la Jeunesse* (FJ) wordt de militante vleugel van NEM.

Yvan Lepère wordt intussen voorzitter van de lokale PSC-gemeenteraadsafdeling in Sint-Jans-Molenbeek. Binnen die specifieke Molenbeekse afdeling kruist Lepère begin jaren tachtig het pad van

Paul Latinus, de latere leider van Westland New Post (WNP), die zich daar als lid inschrijft.

De USB-database evolueert ondertussen mee. De beheerders breiden de fiches uit met gevoelige informatie over diverse Belgische staatsorganen. Uiteindelijk komt deze kostbare database in handen van Paul Latinus. De fichier is zo accuraat en omvangrijk dat zelfs de officiële Belgische inlichtingendiensten er grote belangstelling voor tonen. Uit latere parlementaire onderzoeken naar de Bende van Nijvel en Gladio blijkt dat Paul Latinus de database op een bepaald moment deels ter beschikking stelde van de autoriteiten. In 1986 nemen chercheurs van de Brusselse BOB de resterende fysieke steekkaartenbak officieel in beslag. Vlak na de inbeslagname verdwijnen de fiches onder mysterieuze omstandigheden spoorloos uit de officiële gerechtelijke dossiers.

Hiermee belanden we op het punt waar rijkswachtheadjudant Roger Tratsaert op wijst in zijn nota: ‘*Van de enkele extreemrechtse organisaties in het land is de NEM-Club de belangrijkste. (...) De hoofdredacteur van Le Nouvel Europe Magazine is Emile Lecerf (...). Hij is lid geweest van de verenigingen Mouvement d’Action Civique (MAC) en Jeune Europe (JE) (...) De NEM-Club wordt gefinancierd en geleid door (...) onder andere de heer Paul Vanden Boeynants, minister van Landsverdediging (...) en Jonkheer Benoît de Bonvoisin (...).*’

De cirkel is hiermee rond. Volgens diverse betrouwbare journalistieke bronnen bedankte minister Paul Vanden Boeynants destijds voor de eer, toen de samenzweerders hem vroegen om de nieuwe, autoritaire regering na de geplande staatsgreep van 1973 te leiden⁴⁶.

DE AFFAIRE-FRANÇOIS

De jaren zeventig zijn een roerige periode. Als toenmalig minister van Justitie richt de socialist Alfons Vranckx in 1971 het Bestuur Criminele Informatie (BIC) op. In feite gaat het hierbij niet om een reguliere

politiedienst, maar om een mistige inlichtingendienst in de schoot van het departement van Justitie. Door een dergelijke dienst op te richten, onttrekt Vranckx het cruciale politieonderzoek bewust aan de controle van de reguliere gerechtelijke overheid. Verder moedigt hij het gebruik van proactieve rechemethoden, zoals infiltratie en informantenwerking, aan – in navolging van de Amerikaanse diensten. Op dat moment was daartoe geen adequate wet- of regelgeving voorhanden.

De oprichting van het BIC is een doorn in het oog van de rijkswacht. Het korps verliest hiermee immers een belangrijk deel van zijn vertrouwde werkterrein. Om die reden richt de rijkswacht op eigen initiatief autonome drugssecties op bij de verschillende BOB-afdelingen. Vanaf 1971 krijgt commandant Léon François van de rijkswachtstaf de expliciete opdracht om alle drugsgerelateerde gegevens van de diverse BOB-afdelingen centraal te bundelen. Deze werking vormt de directe basis voor de oprichting van de Nationale Drug Brigade (NDB) van de rijkswacht. De facto gaat het hier om een kopie van het BIC, al staat deze eenheid in theorie wél onder de controle van het bevoegde parket. De illegale opsporingsmethoden leiden uiteindelijk tot een gigantische crash.

Commandant François wordt jaren later, in 1982, veroordeeld tot een gevangenisstraf voor drugshandel, valsheid in geschrifte en het uitlokken van misdrijven. In beroep wordt hij in 1983 veroordeeld tot 4 jaar gevangenis (waarvan een deel met uitstel). Als direct gevolg van de corruptie en de illegale methoden (zoals het zelf verkopen van drugs om informanten te betalen) werd het NDB volledig ontbonden. In 1988 wordt ook het BIC opgedoekt.

De affaire-François brengt de rijkswacht voor het eerst grondig in diskrediet. Er rijzen torenhoge vragen omtrent de integriteit van het korps.

Christian Amory, afkomstig uit Bergen, beoefent tijdens zijn jeugd-jaren oosterse gevechtssporten en maakt deel uit van de nationale

judoploeg. Hij kwam eerder al in beeld vanwege zijn riskante contacten met de Algerijnse partij MDA. Amory start zijn loopbaan bij de rijkswacht in 1971 met een negen maanden durende opleiding in Brussel, waarna hij toetreedt tot de 5de Mobiele Groep.

Op 5 september 1972 gijzelen Palestijnse strijders van de *Black September Organization* leden van het Israëlische Olympische team tijdens de Spelen van München. De bloedige gijzeling eist zeven-tien levens: elf Israëlische atleten, vijf Palestijnse terroristen en één Duitse politiemann. Deze internationale crisis leidt in België direct tot de oprichting van een speciale, zwaarbewapende antiterreureenheid binnen de rijkswacht: de Groep Diane. Amory vraagt vanwege zijn uitzonderlijke fysieke capaciteiten direct een overplaatsing aan en krijgt na zijn benoeming meteen een plek binnen deze elite-eenheid.

Tussen september 1972 en juni 1973 volgt ook Martial Lekeu zijn opleiding aan de koninklijke rijkswachtschool. Naderhand dient hij een maand bij de 5de Mobiele Brigade in Brussel, waarna hij van juli 1972 tot augustus 1974 toetreedt tot de Groep Diane.

In 1975 verhuist Lekeu naar de BOB, waar hij achtereenvolgens op de afdelingen banditisme en drugs werkt. Lekeu bouwt in deze periode een vriendschappelijke relatie op met commandant Léon François. François introduceert hem direct in het Brusselse milieu van de Amerikaanse drugsagenten van de DEA.

Het parket van Dendermonde zal Lekeu later aan een uitvoerig onderzoek onderwerpen in het kader van het Bende van Nijvel-dossier. Dat onderzoek toont aan dat de leiding van het extreemrechtse *Front de la Jeunesse* (FJ) in die tijd een indringende rekruteringscampagne voerde binnen de rijkswacht, om de zogenaamde ‘Groep G’ op te richten.

Gedurende de daaropvolgende jaren kruist het pad van Amory dat van Madani Bouhouche. Deze Belg van Algerijnse origine schrijft zich in april 1974 in bij de School voor Onderofficieren van de Rijkswacht.

Tijdens die opleiding maakt Bouhouche ook kennis met Robert Beijer. Net als Bouhouche verhuist Beijer in 1977 naar de drugssectie van de Brusselse BOB, waar hij zich specialiseert in het ‘Chinese milieu’. In datzelfde jaar vraagt ook Amory zijn overplaatsing aan naar de BOB van Brussel, in afwachting van een definitieve post in zijn thuisbasis Bergen. Hierdoor belanden Bouhouche, Beijer en Amory in 1977 alle drie tegelijkertijd op de drugssectie van de Brusselse BOB, waarmee de kiem voor hun latere criminele netwerk definitief is gelegd.

OPNIEUW PLANNEN VOOR EEN STAATSGREEP?

In het voorjaar van 1981 lekt een interne nota van het CEPIC uit. In deze nota wordt openlijk gesproken over de noodzaak van een ‘sterk gezag’ om België te beschermen tegen de ‘subversieve linkse golf’.

In 1981 raken de rijkswachters Madani Bouhouche en Robert Beijer betrokken bij diverse malversaties in de schoot van de rijkswacht. Op 27 maart 1981 luisteren de twee een gesprek af tussen een collega-rijkswacht en zijn informant. De korpsleiding ontdekt de zaak en legt beide mannen een disciplinaire sanctie op.

Op 11 oktober 1981 plegen onbekenden een aanslag op een voertuig van de Brusselse BOB. Als bij wonder raakt niemand ernstig gewond. Het gerecht verdenkt al snel beide BOB'ers.

In de nacht van 25 op 26 oktober 1981 volgt een overval op rijkswachtmajoor Herman Vernailen en zijn echtgenote in hun huis in Hekelgem. Ze overleven de kogelregen ternauwernood. Opnieuw wijzen alle vermoedens in de richting van Bouhouche en Beijer.

Op 3 januari 1982 plegen dieven een spectaculaire diefstal van geavanceerde wapens bij de Groep Diane. Op 25 oktober 1982 volgt een gewelddadige goudroof op de installaties van Brucargo, waarbij

beveiligingsagent Francis Zwarts spoorloos verdwijnt. Wederom noemt het onderzoek Bouhouche en Beijer als de mogelijke daders.

De Bende van Nijvel opereerde in de jaren 1982-1983 en 1985. De overvallen eisen in totaal achtentwintig levens en maken ruim veertig gewonden. Met name de bloedige roofovervallen op de Delhaizes in 1985 – met drie doden in Eigenbrakel, vijf doden in Overijse en acht doden in Aalst – schokken de Belgische bevolking. Een van de slachtoffers in Overijse is de voormalige directeur van het kantoor van de *Banque Copine* aan de Louisalaan in Brussel, Leon Finné⁴⁷. De dood van Finné voedde de wildste verhalen over de Bende van Nijvel.

De *Banque Copine* kwam in 1982 in zware problemen nadat bleek dat een aantal kaderleden – onder wie Léon Finné – op grote schaal met de boekhouding sjoemeld. Volgens bepaalde getuigen fungeerde Finné, die weleens optrad als tipgever voor de rijkswacht, als een geldkoerier. Hij zou regelmatig tussen België en Zaïre hebben gependeld om grote sommen zwart geld op te halen. Dit geld vond naderhand een veilig onderkomen op Luxemburgse rekeningen van de *Banque Internationale à Luxembourg* (BIL).

Een van de hersenspinsels is dat de fysieke liquidatie van Finné het ultieme objectief was van de Bende van Nijvel in Overijse. Zodra onderzoekers zich echter realiseerden dat de overval in Eigenbrakel voorafging aan die in Overijse, lieten ze deze theorie snel varen. De Bende stapte na de eerste overval immers rustig in haar auto en arriveerde twintig minuten later in Overijse. Daar lieten de daders Finné bij het binnengaan aanvankelijk ongemoeid; hij was pas het vierde slachtoffer op die locatie. Dit betekent dat de moordenaars, om Finné gericht te liquideren, eerst een complete operatie in Eigenbrakel moesten uitvoeren zonder te weten hoeveel tijd dat zou kosten. Vervolgens moesten ze in de auto stappen, de Delhaize in Overijse binnengaan, drie willekeurige personen doden en pas daarna Finné executeren. Kortom: dit scenario is veel te ingewikkeld om geloofwaardig te zijn.

In 1989 wordt een parlementaire onderzoekscommissie ingericht ‘naar de wijze waarop de bestrijding van het banditisme en het terrorisme georganiseerd wordt’, voortaan bekend als de Bende van Nijvel-commissie I⁴⁸. Tijdens een hoorzitting van deze commissie getuigt voormalig rijkswachtmajoor Vernailen dat bankier Léon Finné hem rond 1981 had gewaarschuwd voor een nakende staatsgreep – een andere coup dus dan die uit 1973. Volgens deze informatie beraamde een groep binnen de top van de rijkswacht, militairen van het Belgische leger en een niet nader genoemde minister een machts-overname. Finné had Vernailen verzekerd dat hij een lijst bezat met de namen van alle betrokken kopstukken. In de officiële geschiedschrijving is over deze vermeende poging tot een staatsgreep rond 1981 echter geen enkel spoor terug te vinden. Er vond in 1981 immers nooit een fysieke troepenverplaatsing of een openlijke poging tot machts-overname plaats.

Christian Amory, destijds lid van de elitaire Groep Diane⁴⁹, werpt zich echter op als een cruciale getuige van de gebeurtenissen in 1981: *‘We sliepen in gevechtsskledij, met onze combatschoenen aan. Helmen en wapens binnen handbereik, de voertuigen startklaar in de kazerne. In eerste instantie stelde ik me daar toen geen vragen bij. Wij waren gedrild om opdrachten uit te voeren. Punt, uit (...) Die dag moesten we, voor het eerst in het bestaan van onze eenheid, gedurende 24 uur stand-by blijven. Dat is zeer lang. Zelfs in periodes van terroristische dreiging duurde een stand-by nooit langer dan twaalf uur (...) We waren gemobiliseerd voor een staatsgreep⁵⁰. Ons doelwit was de inname van het parlement. Later heb ik vernomen dat op die dag de MP’s – agenten van de militaire politie – die het parlement bewaakten, ontwapend waren. Ze hadden geen kogels in de laders van hun wapens (...) Later hoorden we ook dat er die dag pantsers vanuit Duitsland naar de Belgische grens werden overgebracht. Dat de para’s ingezet zouden worden. Dat het doelwit niet alleen het parlement was, maar ook het koninklijke paleis, de RTBF en de belangrijkste communicatieknooppunten.’⁵¹*

AFSCHIED VAN DE RIJKSWACHT

Madani Bouhouche en Robert Beijer verlaten de rijkswacht op 1 april 1983. Zij richten direct daarna samen een privaat detective- en inlichtingenkantoor op, de pvba *Agence de Recherches et d’Informations* (ARI). Met de tijd raakt rijkswachter Christian Amory steeds dieper verstrikt in de criminele plannen van het duo Bouhouche-Beijer, waaronder een grootschalig afpersingsplan gericht tegen Belgische grootwarenhuizen.

Zowat twee jaar later, op 15 mei 1985 vindt een grote wapendiefstal plaats in de woning van Juan Mendez Blaya in Overijse. Mendez, een jeugdvriend van Madani Bouhouche, werkt op dat moment als *Area Sales Manager* voor de defensieafdeling van wapenfabriek *Fabrique Nationale* (FN) in Midden- en Zuid-Amerika. Op 7 januari 1986 volgt een nieuwe escalatie: onbekenden vermoorden diezelfde Juan Mendez Blaya in zijn eigen auto. Jaren later, op 2 september 1989, komt de Antwerps-Libanese ivoor- en diamanthandelaar Ali Suleïman Ahmad om het leven. Beijer en Bouhouche plegen een overval op zijn appartement aan de Jan van Eycklei in Antwerpen, die volledig uit de hand loopt.

Op 4 februari 1993 verwijst de Kamer van Inbeschuldigingstelling (KI) de strafzaak rond het trio Bouhouche, Beijer en Amory definitief door naar het Hof van Assisen. De jury veroordeelt Madani Bouhouche tot twintig jaar celstraf voor de moord op Ali Suleïman Ahmad, voor de moord op veiligheidsagent Francis Zwarts en heling van wapens die destijds verdwenen bij de diefstallen binnen het Speciaal Interventie-Eskadron (SIE) en bij Juan Mendez. De rechtbank veroordeelt Robert Beijer tot veertien jaar celstraf voor het toebrengen van slagen en verwondingen met de dood tot gevolg aan diamantair Ahmad. Het hof spreekt zowel Madani Bouhouche als Robert Beijer vrij voor de moord op wapenhandelaar Juan Mendez en de eerdere aanslag op rijkswachtmajoor Herman Vernailen.

Hoe het Christian Amory vergaat in de nasleep van dit proces, komt verderop in dit boek aan bod, met name in hoofdstuk 5, punt 5.2 en hoofdstuk 8, punt 8.6.

1.3. WAT ZIJN ACHTERBLIJVENDE LEGERES?

Dit boek gaat over de zogeheten *Stay Behind*-netwerken. De vraag wat dat precies zijn is niet eenvoudig te beantwoorden. De moderne militaire geschiedenis leerde de westerse bondgenoten proefondervindelijk dat een bedreigd land maar weinig verweer heeft na bezetting door een buitenlandse agressor. Dit geldt zeker wanneer de regering zich verplicht ziet om het land te verlaten, om er in ballingschap te functioneren. Zo weken na de Duitse invasie in mei 1940 niet alleen de Belgische, Nederlandse, Luxemburgse (Groothertogdom) en de 'Vrije Franse' regeringen uit naar Londen, maar ook de Poolse, Noorse, Tsjechoslowaakse en Griekse – in plaats van zich over te geven aan de Duitse bezetter.

In een dergelijke situatie beschikten deze overheden niet langer over de mogelijkheid om via de politie en militaire diensten hun monopolie op legaal fysiek geweld uit te oefenen op het nationale grondgebied. Als er al verzet kwam tegen de bezetter, dan ontstond dat vanuit autonome, burgerlijke initiatieven. De oorlog leerde echter dat het lokale verzet maar moeilijk op gang kwam en in verspreide slagorde opereerde. De regeringen in ballingschap waren daardoor in grote mate aangewezen op inlichtingen die lokale, particuliere verzetsgroepen aanleverden vanuit hun thuisland.

Na de Tweede Wereldoorlog ontstond daarom het voornemen om dergelijke situatie in de toekomst te vermijden. Maar hoe? Het plan was het preventief opzetten van netwerken op geallieerd grondgebied, nog vóór een buitenlandse agressie zou plaatsvinden. Die netwerken zouden dan als het ware 'achterblijven' – vandaar *Stay Behind* – op het grondgebied van het bezette land. In de tussentijd zouden ze 'slapend'

zijn. Zolang er geen externe dreiging was, hoefden de leden van deze structuur niet in actie te komen. Ze konden rustig 'slapend' blijven tot de overheid ze, in het geval van een bezetting, zou activeren.

GEHEIME, GECOMPARTIMENTEERDE STRUCTUREN

Uiteraard mocht niet bekend geraken wie de leden van een dergelijk netwerk waren en moest het bestaan ervan geheim blijven. De vijandige agressor had dus geen weet van het netwerk of van de leden ervan. In feite waren *Stay Behind*-netwerken met andere woorden preventieve, geheime verzetsstructuren die een ondergronds en clandestien leven leidden.

Dat is de reden waarom een *Stay Behind*-structuur meestal wordt voorgesteld als opgebouwd uit drie concentrische cirkels. In het centrum bevindt zich een kleine staf van leidinggevende ambtenaren die verantwoordelijk is voor de centrale sturing en die contacten onderhoudt met buitenlandse diensten. Het middenniveau is vervolgens verantwoordelijk voor rekrutering van nieuwe *Stay Behind*-agenten, die moeten rapporteren aan de top. Het derde niveau bestaat uit de eigenlijke 'strijders'. Zij maken elk deel uit van een cel en opereren volkomen gecompartmenteerd van elkaar.

Het principe is met andere woorden dat alleen de top van de organisatie zicht heeft op de volledige organisatiestructuur. De uitvoerders op het terrein kennen enkel de leden en de werking van hun eigen kleine cel. Dit om te voorkomen dat, indien één lid van een cel onderschept wordt, de hele structuur 'verbrand' raakt na loslippigheid of hardhandig verhoor. Zo bekeken was het lidmaatschap dan ook bijzonder risicovol.